T a r t u R i i k l i k Ü l i k o o l

NSV Liidu ajaloo kateeder

"V i l j a n d i t e a t e r "U g a l a"
s õ j a j ä r g s e l p e r i o o d i l.

(1944 - 1954)

Diplomitöö

Evi Mäeküngas

TRÜ NSVLiidu
ajal. kat. nr. 1526.

Tartu 1960

Sissejuhatus

Tuginedes mineviku realistlikele traditsioonidele on eesti nõukogude teater ideeliselt ja kunstiliselt rikastunud, kujunenud nõukogude paljurahvuselise teatrikunsti lahutamatuks osaks. Juhindudes sotsialistliku realismi meetodist, kui nõukogude kunsti loomingulisest alusest, on eesti nõukogude teater saavutanud kõrge ideelise ja professionaalse taseme.

Nõukogude teatri loominguline meetod, sotsialistlik realism, nõuab tegelikkuse sügavat ja igakülgset analüüsi, tegelikkuse tõepärast kujutamist tema arengus. Sotsialistliku realismi meetod annab suure võimaluse kõige erinevamate žanride, stiilide arendamiseks, kindlustab igale kunstnikule võimaluse temale kõige lähedasemas vormis avaldada oma maitset ja talenti.

Meie teatrikunsti üheks peamiseks ülesandeks on rahva kunstiline kasvatamine. Teater täidab oma kõrge ühiskondliku ülesande, kui tema iga etendus, iga näitleja poolt loodud kuju aitab kujundada inimeste sisemaailma, arendada ilutunnet ja moraalseid omadusi, kasvatada kõiki neid omadusi, mis on vajalikud kauniks eluks. Elu on haaravalt sündmusterikas, kuid mitte kõik inimesed ei märka seda.

Teatri ülesanne on näidata seda, juhtida inimesi õigesti vaatama elule.

Teater oma spetsiifiliste vahenditega peegeldab elu, nii et vaataja teatris, kui peeglis, näeb elu tõelist olemust. Teater peab pakkuma suurt rõõmu, erutama, aktiviseerima, tõstma võitlustahet ja elujulgust. Kuidas üks või teine teater nende ülesannetega toime tuleb, see moodustabki teatriajaloo uurijate peamise huviobjekti.

Meie sõjajärgse perioodi kultuuriarengu seniseid uurimusi ei saa kaugeltki küllaldaseks pidada. Sama on maksev ka teatriajaloo probleemide uurimise kohta samast perioodist. Teatriajaloolased on rohkem huvi tundnud teoreetiliste probleemide ja juhtivate teatrite tegevuse vastu, kergelt üle libisedes meie rajooniteatritest, kas unustades või pidades vähemtähtsamaks nende teatrite tööd. On muidugi suureks puuduseks, et Eestis pole kunstide ajaloo instituuti, sest senine töö teatriühingu juures pole kandnud seda vilja, mis oleks vajalik. Materjalide koondamisel teeb küll suurt tööd Eesti NSV Teatri- ja Muusikamuuseum, kuid materjalide kättesaamisega esineb raskusi. Nii ei ole näiteks võimalik saada ülevaadet vastava teema materjalide mitmekesisusest, kuna viimased on süstematiseerimata. Ka antud töö kirjutamisel, vaatamata korduvatele pärimistele materjalide osas, selgus hiljem Viljandis, et Teatri - ja Muusikamuuseum oli viinud

"Ugalast" eelmisel suvel hulga materjale,millised arvatavasti polnud muuseumis uurijatele veel käibele lastud.

Rajooniteatrite minevikku kui ka tänapäeva üldistavad tööd puuduvad täielikult ja selles osas on teatriajaloolastel suur võlg.Olles küll väikelinnade teatrid,on nad omanud ja omavad ka edaspidi suurt tähtsust rahvahulkadele,kelledele nad võibolla isegi lähemal seisavad kui "Estonia" ja "Vanemuine", seda eriti just rohkearvuliste väljasõiduetenduste andmisega.Teiselt poolt aga on nad teinud suurt tööd järelkasvu alal meie teatritele.Sellistena tuleb neid hinnata ja austada.

Nendest kaalutlustest lähtudes ongi valitud käesoleva diplomitöö teema ühe rajooniteatri ajaloost sõjajärgsel perioodil.Autori huvi "Ugala" vastu oli tingitud eelkõige sellest,et nimetatud teater on meie kesksemaid ja tugevamaid rajooniteatreid.Et saada täielikumat pilti teatrist,selleks on töö esimeses peatükis käsiteldud üldjoontes "Ugala" saamislugu ja tema tööd kodanlikul perioodil,s.o. ajavahemikul 1920 - 1940.a.Järgnevates peatükkides on "Ugala" tööd käsitletud ajavahemikul 1944 - 1954.a. s.o. kümne aasta piirides sõjajärgsel perioodil,mil "Ugalast" kujunes nõukogulik teater,kes oma panuse andis meie rahva sotsialistliku maailmavaate kasvatamisel.(See on sotsialistliku kultuurirevolutsiooni

periood Eestis.)

Andmed teatri tööst on saadud aastate mitte hooaegade kaupa,mistõttu ka käsitlemisel on tahes - tahtmata tulnud rakendada seda moodust,välja arvatud üksikud juhud,kuigi teatri aastaks loetakse erinevalt kalendriaastast,hooaega.Suurimaks raskuseks töö kirjutamisel ja terviklikuma pildi andmisel oli see,et materjale on säilinud lünklikult.Aastate 1944, 1945,1946 kohta polnud näiteks "Ugalast" võimalik saada materjale nende puudumise tõttu.Töötajaid on vahetunud ja arhivaari koha puudumine on viinud selleni,et arhiivist "Ugalas"me sõna selles mõttes rääkida ei saa.Praegu eksisteerib vabariigis küll kaks paralleelasutust,Teatri - ja Muusikamuuseum ning Eesti NSV Oktoobrirevolutsiooni ja Sotsialistliku Ülesehituse Riikliku Keskarhiivi juures asuv Kunsti ja Kirjanduse osakond,millised kuuldavasti püüavad materjale hankida üksteise võidu,kuid nendest oleks kindlasti tunduvalt rohkem kasu,kui nad pööraksid tähelepanu kultuurialastele arhiivmaterjalidele kohtadel,ei laseks neid hävineda,abistaksid nende korrastamisel.Senisest enam peaks ka teatrite otsene kõrgem instants - Kultuuriministeerium - huvi tundma teatrite arhiivide vastu, sest tihtipeale puuduvad isegi vastavad ruumid dokumentide hoiuks,kuigi neid keegi töötajaist oleks nõus korrastama.Puuduvate ja lünklikult

säilitatud materjalide põhjal on aga üsna raske anda põhjalikku ülevaadet teatri tööst.

Teatrikunsti peamine osa - lavastus - jääb ajalukku püsima peamiselt lavastuste kohta antud analüüsivate hinnangute kujul, teatriarvustuste kaudu. Need hinnangud sisaldavad tihti vasturäkivusi, eriti sellistel juhtudel, kui subjektiivne element on nendes tugev. Teatrikriitika meie ajakirjanduse veergudel, eriti rajooniajalehtedes, on tavaliselt kirjutatud väheste kogemustega või diletantlike teatrikriitikute poolt, mistõttu on nad enamasti pealiskaudsed, üldsõnalised, mittemidagiütlevad. Sageli iseloomustab neid ebamäärane, väliselt tark püüda näiv sõnakõlksutamine. Eriti on see maksev sõjajärgsete aastate kohta, mil teatrikriitika tase näib meil üpris nõrk olevat. Suuresti domineerib seal lihtne sisu ümberjutustus. Teatrikunsti arengus on aga kriitikal täita väga vastutusrikas osa - tema õlgadele on pandud nn. ühiskondliku arvamuse avalik väljendamine, sellest lähtudes teatrite töö suunamine ja abistamine, kuid samal ajal ka ühiskondliku arvamuse kujundamine. Nõnda peab siis teatrikriitika olema kahe palgega - üks suunatud teatri, teine publiku poole. Teatrikriitikud jutumärkides aga kaotavad juba paari retsensiooni järel oma autoriteedi ja neist pole kasu ei teatril, ei rahval ega ka hilisematel teatriajaloo uurijatel. Kõrgetasemeline nõukogude

eesti teatrikriitika ei saanud muidugi tekkida üle-öö ja tema puudumine töös vaadeldaval perioodil on objektiivne paratamatus.Halvem on see,et need puudused teatrikriitikas kestavad osaliselt edasi tänapäevani.

Ka käesoleva töö kirjutamisel on sugenenud raskusi samas osas.Kuna autor ise pole lavastusi näinud,oli peamiseks materjaliks selles osas lavastuste retsensioonid ajakirjanduses.Kui "Ugala" külalisetenduste kohta Tallinnas ja Tartus leiduvad arvustused on kirjutatud asjatundjate poolt,siis seda ei saa kahjuks öelda kohaliku ajalehe "Sakala" hiljem "Tee Kommunismile" autorite kohta.Teatavasti antakse aga külalisetendusi vaid üksikute lavastustega ja seetõttu ka retsensioonide enamik on kohalik.Kui selline nähe püsib,võib see osutuda mittesoodustavaks teguriks meie rajooniteatrite arengus.

Töö kirjutamisel on kasutatud klassikute seisukohti,Eesti NSV Oktoobrirevolutsiooni ja Sotsialistliku Ülesehituse Riikliku Keskarhiivi,Teatri -ja Muusikamuuseumi ja teatri juures säilitatud materjale.Väga suureks abiks on töö kirjutamisel olnud vestlused teatri endiste töötajate J.Altleisi,J.Nõmmiku,E.Tinni ja E.Niine-Koppeliga, kuid veelgi enam teatri praeguste pikemaajaliste näitejuhtidega K.Adra ja A.Satsiga,kelledele suurim

tänu hea ja sõbraliku abi eest.

Samal ajal on läbi töötatud ka perioodika,mis lavastuste hindamisel oli allikmaterjaliks,muude küsimuste lahendamisel aga teisejärguline.

Abimaterjalidena on kasutatud ülevaateid näiteks Karjala - Soome ja Läti draamateatrite arengust.Samuti ka eesti nõukogude teatri almanahhe.

I Viljandi teater "Ugala" 1920 - 1944.a.

Teatavaid üritusi ja katsetusi lavakunsti alal tehti Viljandis ja selle ümbruses juba ammu,kuid eriline huvi teatri vastu,millele hiljem baseerus ka "Ugala",langeb ühte Anton Suurkase teatrialgatusega Viljandis 1900.a. Viimane oli väga mitmekülgne inimene,kes on tegelenud laste- ja noorsooraamatute kirjastamisega,tõlkinud ja lavastanud näidendeid,olnud näitejuhiks mitmes Pärnu ja Viljandi seltsis.Tema algatusel koostati Viljandis näitetrupp ja lavastati Fr.Schilleri "Röövlid" 1900.a.,mida mängiti nii Viljandis kui ka väljaspool.

Pärast A.Suurkase teatrikatsetusi hoogustus töö lavakunsti alal Viljandi Käsitööliste Seltsis,Viljandi Eesti Põllumeeste Seltsis,kuid eriti "Koidu" Seltsis,kus mängisid omal ajal tuntud jõud nagu Toomas Tondu,Albert Liik, Anna Karzeva - Tamm jt. Viljandi asjaarmastajate näitetrupp,milline peamiselt "Koidu" ruumides tegutses,tuli mõttele 1919.a. moodustada midagi teatri taolist. Sellesse truppi kuulusid ka A.Hunt,M.Mõrd, E.Hunt, J.Altleis jt.Nii mäletab üks "Ugala" asutajaid,Jaan Altleis,kuidas Armin Hunt, ühel kohaliku Vigastatud Sõjameeste Ühingu peo jaoks õpitava näidendi harjutusel oli temalt küsinud :

" Mis Sa arvad,Jaan, kui asutame Viljandi päris teatri?"[1]

Vahepeal küll asi soikus,kuid 6.jaan.1920.a. otsustati küsimus lõplikult. Samal päeval andis kollektiiv ka oma esimese etenduse "Kui onu hullumajas käis", mille lavastas Märt Mõrd.

10.jaan.1920.a. registreeriti Teatri- ja Kunstiühing "Ugala" põhikiri,millele asutajatena olid alla kirjutanud A.Hunt, E.Hunt ja J.Altleis.

Teatrile nime panemisel on olnud mitmesuguseid seisukohti.Ühelt poolt olevat sellist nime soovitanud tolleaegne Viljandi laulik Fr.Kuhlbars,teisalt jälle,et tolleaegsed tegelased pressisid selle nime oma soovi kohaselt läbi, pugedes ainult Kuhlbarsi nime varju. "Mäletan,et Märt Mõrd tegi ettepaneku nimetada teatrit "Ugala",mis olevat seoses Ugandi maakonna nimega.Mina omalt poolt soovitasin "Sakala",kuid Märt Mõrra ettepanek läks läbi" jutustab J.Altleis.[2]

Põhikirja teksti koostaja oli juba "Ugala" sisse kannud,kuigi koosolekul arutati teisigi nimesid ja põhikiri läks "Ugalaga" kinnitamisele ning kinnitatigi.[3]

Teatri - ja Kunstiühing "Ugala"

---

1. Vestlusest "Ugala" asutaja - J.Altleisiga.
2. Seesama
3. "Sakala" 1940, nr.2

juhatus koosnes 7 liikmest ja liikmeteks võisid olla ainult näitlejad.Teatri tegelikuks juhtimiseks moodustati 3-e liikmeline direktsioon.Teatri-ja Kunstiühing "Ugala" protokolliraamatust selgub - "Liikmemaks määrati kindlaks 25 marga peale,mis ühe kuu jooksul ära maksma peab".[1]

Laiemale seltskonnale jäi ühing kuni 1923.a. suletuks,siis muudetakse ühingu põhikirja ja liikmeiks võisid olla kõik kodanikud. "Ugala" liikmete arvu kohta aastail 1923 - 1930,annab ülevaate alljärgnev tabel.[2]

Aasta	Liikmete arv	Mehi	Naisi
1923	104		
1924	29		
1925	257		
1926	136	95	41
1927	137	95	42
1928	61	44	17
1929	101	70	31
1930	84		

Teatrile suurimaks mureks oli pidevalt ruumide küsimus.Jõuti küll kokkuleppele "Koidu" Seltsiga,kuid ruume tuli jagada omanikuga ja tihti pidi

---

1. Viljandi Koduloomuuseumi kogudest,Teater-Kunstiühing "Ugala" protokolliraamat 1920 - 1923.a. Protokoll nr.1
2. Seesama , "Ugala" liigete nimestik 1923 -1930.a.

"Ugala" oma etenduse ära jätma,et anda ruume peremehele.[1] 1921.a. oli kaalumisel Käsitööliste Seltsilt maja ostmine,1922.a. algatati rahvamaja ehitamise küsimust,kuid kaugemale ei jõutud. 1924.a. sai "Ugala" omale ruumid Tallinna tänaval asuvasse Lutsu majja,kus töötas kuni 1941.a.,mil hoone sõjatules hävis.Ka ruumid Lutsu majas polnud teatrile päris sobivad,sest alumisel korrusel asus kõrts ning õhukese lae tõttu oli tihti kuulda "lisandeid" etendusele.

1937/38.a. hooaja alguses tabas "Ugalat" ruumide suhtes uus üllatus. Ruumide järelvaatusel leiti,et "Ugala" ruumid ei vasta nõuetele,kus korraldatakse avalikke ettekandeid ja külastajate arvu vähendati 520-nelt 240-ni.[2] See omakorda aga vähendas aastast sissetulekut ja suurendas tegelaste töökoormust,et tasa teha publiku arvu piiramist.

Korduvalt oli päevakorras "Ugalale" teatrihoone ehitamine,mis oleks olnud nõuetele vastav ja ajakohane.Vahepeal kaaluti Käsitööliste Abiandmise Seltsi hoone ümberehitamist teatrimajaks,kuid nimetatud selts ei pidanud seda võimalikuks.Ka juurdeehituse võimalus "Koidu" hoone juurde jäi ära,sest seltsi tingimused ei osutumud vastuvõetavaiks "Ugalale".Lõpptulemusena jõuti niikaugele,et otsustati siiski ehitada

---

1. A.Kivirähk, Teatriselts "Ugala" tegevusest 1920-1935.a. "Teater" 1935,nr.1,lk.2.
2. Teatrite töömailt - "Ugala", "Teater" 1937,lk.276.

uus hoone, isegi projekt valmis, kuid puhkeva sõja tõttu jäi ka see teostamata.

Töö "Ugalas" kuni kutseliseks teatriks muutmiseni s.o. kuni 1926.a., toimus õhtuti, sest näitlejatööd tehti põhitöö kõrvalt, kutsumusest. Nii mäletab J.Altleis, et proovid toimusid igal õhtul algusega kell 18 ºº ja kestsid 3-4 tundi, vahel isegi rohkem, kusjuures ruumid olid kütmata ja eriti külm oli laval.[1] Näitlejad valmistasid ka kõik muu vajaliku - kostüümid, dekoratsioonid ja lavamööbli. Etendusi anti 2-4 korda kuus. "Ugala" esimeste tööaastate repertuaar ja mängutase oli juhuslik. Nähtavasti olid tolleaegsed teatrijuhid ka ise arusaamisel puudustest, sest "Ugala" protokolliraamatust võime lugeda - "Tulevikus kavatsetakse näitlejatele palka maksta kuni 1500 marka kuus, et näitlejatel võimalus oleks oma elukutselisest ajast rohkem aega näitemängu peale kulutada." [2]

Kunstilise taseme tõstmiseks korraldati teatrikunsti suvekursuseid Viljandis, kus töökogemusi jagasid tunnustatud näitejuhid nagu K.Jungholz, H. Kompus, P.Sepp. Kursused lõppesid teatrile küll puudujäägiga, sest osavõtt oli tasuta, kuid "Ugala" kunstilise taseme tõstmisel on neil suur tähtsus.

---

1. Vestlusest J.Altleisiga.
2. Viljandi Koduloomuuseumi kogudest, Teater - Kunstiühing "Ugala" protokolliraamat 1920 - 1923.a. Protokoll nr.1.

"Ugala" lavastajatena hooaegadel 1920/23.a. tegutsesid Armin Hunt ja Märt Mõrd, kelledele järgnes Andres Tukk hooajal 1923/24.a. Viimast hinnati eriti seepärast, et ta püüdis rajada ühtlast ansamblit. A.Tukk lavastas "Ugalas" ka esimese opereti,milleks oli L.Falli "Lõbus talupoeg".

1924/25.a. hooajal sai "Ugala" kunstiliseks juhiks Aleksander Teetsov,keda A.Sepp on iseloomustanud järgmiselt:"Peab tähendama,et hr. Teetsovi tulekuga "Ugala" näitejuhiks on teater palju omandanud distsipliini mõttes.Kui varem näitlejad toimisid täiesti omapead,siis nüüd ei ole seda enam. Ettekandeis on näha näitejuhi tahet,mis võtab igalt üksikult tegelaselt võimaluse esineda oma äranägemise järele ...".[1]

Pärast A.Teetsovi lahkumist valiti "Ugala" näitejuhiks Andres Särev,hooaeg 1925/26.a. Enne näitejuhi kohale asumist oli ta "Ugalas" lavastanud 1923/24.a. hooajal Fr.Schilleri "Röövlid" ja E.Bornhöhe "Tasuja". Hooajal 1925/26.a. lavastas ta A.H.Tammsaare "Juuditi" ja lastenäidendeid.

Opereti arengule "Ugalas" pani aluse A.Lüdig,kes lavastas "Hollandlanna" ja oli ühtlasi viimaseks lavastajaks enne kutselise teatri teket.

---

1. A.Sepp, Jooni "Ugala" kunstilistest tõekspidamistest, "Teater" 1935, nr.1, lk.12.

Kuna "Ugala" pidevalt "Koidu" ruume kasutada ei saanud, siis tehti juba 1920.a. algust väljasõiduetendustega, mis mõnikord andsid isegi paremat tulu kui etendused Viljandis. Väljasõiduetendused toimusid esialgu Viljandimaale, hiljem ka teistesse maakondadesse ja linnadesse.

"Ugala" on olnud pioneeriks meie teatrite peres vabaõhulavastuste alal. 1920.a. suvekursuste puhul lavastati K.Jungholzi ja H.Kompuse poolt O.Wilde "Salome", kus nimiosas esimes tolleaegne tuntuim tantsijanna E.Parts. Teiseks suuremaks vabaõhulavastuseks oli E.Bornhöhe "Tasuja", mille lavastas A.Särev. Vabaõhuetendustest on Viljandis lavastatud veel - Sofoklese "Kuningas Oidipus" 1923.a. A.Kitzbergi "Enne kukke ja koitu" 1924.a., A.H.Tammsaare "Juudit" 1924.a., H.Raudsepa "Kohtumõistja Simson" ja A.Kuprini ainetel "Kuningas Salomon" 1926.a.

"Ugala" teatri kutselisel ajal oli suurimaks vabaõhulavastuseks L.Luntzi "Lindprii" 1927.a. suvel E.Lemmiste lavastusel. 1931.a. lavastati A.Meringu poolt antiikkomöödia "Eesli vari", millele järgnes vabaõhulavastuste pikem vaheaeg, mis on seletatav teatri majanduslike raskustega. Alles 1940.a. lavastas E.Tinn A.Kitzbergi "Tuulte pöörises".

Vaadeldes "Ugala" majanduslikku olukorda

tema loomispäevist peale, tuleb märkida,et raskusi on olnud pidevalt.Algkapitali puudumise tõttu tehti võlgasid,mida aga ei suudetud aastate jooksul tasuda. Nii näiteks oli "Ugalal" 1930.a. võlgu 10.000 krooni ulatuses.[1] Kui hooaega 1931/32.a. loetakse "Ugala" kunstiliste saavutuste haritipuks, siis majanduslikult lõppes hooaeg jällegi puudujäägiga.Siin andis tunda nagu kõigile meie teatritele üldine majanduslik kriis 1931.a.

1934.a. "Sakalast" võime lugeda: "Puudujäägi kohta tähendab O.Härm,et teater on pidanud kohase juhi puudusel eksperimenteerima kaks aastat.Need aastad ongi teatritegevuses põhjustanud niihästi kunstilise kui ka majandusliku tagasimineku."[2]

Riigilt saadi küll toetust,kuid see oli liiga väike,et rahuldada teatri vajadusi.Ka toetused kultuurkapitalilt ja linnalt ei suutnud katta "Ugala" kulusid ja võlgu , mis olid suuremad kui saadud toetused.[3] Nii näiteks sai teater 1924/25.a. hooajal toetust riigivalitsuselt 125.000 mrk. ja linnavalitsuselt 40.000 mrk., kuid maksis lõbustusmaksu,vee ja elektri arvel linnale 300.000 mrk.[4]

Kardetavaks võistlejaks kujunes "Ugalale" nn. "Uus Teater" 1923.a. See oli kaupmees

---

1. "Sakala" 1930, nr.2.
2. Seesama, 1934, nr.96.
3. Vt. tabel lk. 27,"Ugala" töö arvudes 1920 - 1941.a.
4. ENSV Oktoobrirevolutsiooni ja Sotsialistliku Ülesehituse Riiklik Keskarhiiv, Fond 1108, nim.5, s.-ü.368, l.147.

J.Lõokese äriline ettevõte,mis lavastas operette. Ka "Ugala" kaotas mõned oma näitlejad "Uuele Teatrile", kuid viimane,loodud ekslikel kaalutlustel,läks juba esimesel tegevusaastal pankrotti.

Ometi oli "Ugalale" hooaeg 1924-1925.a. majanduslikult väga raske, mille all kannatas ka kunstiline tase.Suur osa tegelasi oli seotud oma igapäevase tööga ,mis raskendas proovide käiku ja ettevalmistust. 1926.a. alguseks oli kriis käegakatsutav.Publik nõudis paremat kui seda suutsid anda asjaarmastajad ja ainuke tee väljapääsuks oli,muuta "Ugala" kutseliseks teatriks,mis toimus 1.veebruaril 1926.a. Ainult kutseline teater omab eeldusi lavastuste kunstilisel tõstmisel ja koos sellega suureneb ka teatrisõprade arv.Ühtlasi oli riiklik toetus suurem kutselistele teatritele kui asjaarmastajate teatrikunstile.

Esimeseks kutselise teatri näitejuhiks oli E.Lemmiste ,alates 1926/27.a. hooajast. E.Lemmiste töötas ühevõrdselt nii opereti kui ka sõnalavastuse alal,kuid ometi hakkas domineerima operett.Hooaeg avati A.Kitzbergi "Libahundiga".Üldse oli "Ugala" draamatrupp sel perioodil küllalt tugev oma koosseisult,mille tagajärjel tõusis ka sõnalavastuste kunstiline tase.Operettidest võitis publiku poolehoiu A.Grünwaldi ja L.Steini operett "Meedi". Siitpeale algaski Viljandis operetiajajärk,sest

publiku arusaamine oli - operett on esmajärguline, sõnalavastus teisejärguline lavateos.

1929.a. alustas näitejuhina tööd "Ugalas" Alfred Mering,kes varem oli samas näitleja.Temaga paralleelselt töötas sõnalavastuse alal Johannes Kaljola. A.Mering lavastas peamiselt operette ja viis lavastused sära ja efektirikkuse abil küllaltki heale tasemele.Haripunktini jõudis ta 1931/32.a. hooajal suuroperettidega "Viktooria ja ta husaar", "Ly" ja "Havai lill".Kui A.Mering kolmeaastase töö järel lahkus "Vanemuisesse",tõi see kaasa nii kunstilise kui ka majandusliku languse,mida ei suutnud tasa teha ka vahepeal töötanud näitejuhid V.Soosõrv ja K. Merits.

1934.a. tuli uuesti "Ugala" tagasi A.Mering.Olles märksa teadlikum lavakunsti õigetest sihtjoontest,pööras ta selja operetile,hakates arendama sõnalavastust.See sai aga saatuslikuks publiku juures, kelle ta ise operettide säraga oli ära rikkunud.

Ajalehes "Sakala" kirjutab A.Mering: "Kindel on, et Viljandi ka suurendatud toetuse juures ei ole võimeline ülalpidama suuremate teatrite eeskujul eritruppe sõnalavastuse ja opereti jaoks ja seepärast tuleks valida,kas soovitakse Viljandis hääd draamatruppi või hääd operetitruppi."[1]

1; "Sakala" 1935, nr.129.

A.Meringu eesmärgiks oli ansambliteatri kujundamine, milleks ta koostas peaaegu uue trupi noortest jõududest, osutades suurimat tähelepanu sõnalavastusele,kuigi alguses oli repertuaaris ka veel mõningaid operette. A.Mering oli "Ugala" kunstiliseks juhiks kuni 1937.a., mil ta uuesti läks tagasi "Vanemuisesse".

Tema järel asus kunstilise juhi kohale Eduard Tinn ning hooajast 1936/37.a. muutus "Ugala" puht sõnalavastusteatriks.Operett,kui kallis ja teatri elujõudu kurnav ala jäeti ära.Viljandi tingimustes saadi üht operetti mängida vaid 4-5 korda, mis ei katnud isegi lavastuse kulusid.Mõnedki teatrile lähedal seisnud ringkonnad ruttasid "Ugalale" surmakella löömа,sest ppereti väljalülitamine osutuvat teatrile kirstunaelaks.[1] Hooaja töötulemustest olenes sõnalavastusteatri olemasolu.

Võrreldes 1936/37.a. hooaja andmeid eelnevatega,siis ei langenud külastatavus ega ka sissetulek etendustelt, mis näitab, et teater ka sõnalavastustega suutis rahuldada publiku nõudeid.[2] Hooaja jooksul lavastati üldse 16 näidendit,neist kaks oli korratud eelmisest hooajast.Kogusummas anti 164 etendust 37.174 külastajale.[3]

---

1. Eesti kutselised teatrid oma tööst 1936/37.a. hooajal, "Teater" 1937, lk. 195.
2. Vt. tabel lk. 27 ,"Ugala" töö arvudes 1920-1941.a.
3. Vt. Seesama.

Alljärgnevalt "Ugala" murrangulise hooaja repertuaar ja arvulised näitajad.[1]

Jrk. nr.	Lavastused	Etendusi Linn	Maa	Kokku	Külastajaid
1.	A.Kitzberg -"Libahunt"	8	2	10	2455
2.	P.Weber - A.Horss "Talumatu tütarlaps"	7	2	9	2082
3.	A.Korneitŝuk -"Platon Kretŝet"	9	8	17	3367
4.	A.Mälk - "Ôitsev meri"	9	4	13	2887
5.	M.Triger -"Õnnelik abielu"	5	6	11	2364
6.	B.Weiller -"Mary Dugani protsess"	9	9	18	3639
7.	A.Nichols -"Iiri roos"	9	7	16	4186
8.	H.Vuolijoe -"Niskamäe naised"	11	9	20	5324
9.	A.Adson -"Karu läheb mee lõksu"	5		5	960
10.	E.Vaigur -"Trump lamooriga"	5	2	7	1393
11.	E.Tammlaan -"Valge lagendik"	5	6	11	2159
12.	"Rootsi tulitikk"	2	1	3	453
13.	R.Tõrõk -Th.Emõd "Tütarlaps tänaval"	5	10	15	4177
14.	A.Sepp-"Päikese poole"	1	1	2	349
15.	H.Visnapuu -"Kuus venda"	4		4	743
16.	P.Rummo -"Lõunatuule eksirännak"	3		3	636
	Kokku:	97	67	164	37.174

---

1. ENSV ORKA, Fond 1108, nim.5, s.-ü.861, l.196

Nagu nähtub eelnevast tabelist on kõige rohkem etendusi antud H.Vuolijoe "Niskamäe naistega" (20 korda), B.Weilleri "Mary Dugani protsessiga" (18 korda) ja A.Korneitšuki "Platon Kretšetiga" (17 korda).Külastajaid on olnud rohkem H.Vuolijoe "Niskamäe naistel" (5324), A.Nicholsi "Iiri roosil" (4186) ja R.Töröki - Th.Emödi "Tütarlapsel tänavalt" (4177).Parem keskmine külastatavus on olnud aga R.Töröki - Th.Emödi "Tütarlapsel tänavalt" (278) ja seejärel H.Vuolijoe "Niskamäe naistel" (266) ning A.Nicholsi "Iiri roosil" (261). Aasta keskmiseks külastatavuseks oli 226.

Kui teatri repertuaari osas ei saadud esitada suuri nõudeid,sest see olenes väga suurel määral provintsi väikekodanlikust publikust, siis lavalisi kogemusi on "Ugalast" saanud väga paljud meie näitlejaist. Nii on "Ugalast" võrsunud Andres Särev, Milvi Laid, Fritzi Reinike, Salme Lott, Helmi Aren, Heino Uuli, Tooni Kroon ja veel paljud teised.Paremad jõud siirdusid edasi meie suurematesse teatritesse,mistõttu toimus peaaegu igal aastal "pereheitmine". Tunnustavalt peab märkima "Ugala" suurt tööd praktilise lavakoolina,millisena on ta ära teinud suure töö kaadri kasvatamisel meie teatritele.Nii on kirjutanud "Ugala" kunstiline juht

A.Mering: "Provintsid on ikka annud,ise aga jäänud orvuks, mille tõttu on ka arusaadav,miks "Ugalal" pole stabiilset kunstilist minevikku."[1]

Tänu "Ugala" näitlejaskonna ennastsalgavale tööle, tõusis "Ugala" vaatamata raskustele üheks paremaks provintsiteatriks vabariigis, võites endale kasvava publiku poolehoiu. Et teatril olid küllaltki tihedad sidemed publikuga,see nähtub külastajate arvust ja toetustest, mida anti teatrile. Viljandi väikekodanlik teatripublik korraldas mitmeid toetusõhtuid - balle ja loteriisid, et aidata teatril üle saada majanduslikest raskustest.

Kahtlemata pidi teater omakorda vägagi arvestama publikuga,kuigi see vahel käis kunstilise tõekspidamise vastu. Nii kirjutab teatri pikemaajaline arvustaja A.Sepp:"Kui tahad olla ja elada, siis pead müüma seda,mida sult nõutakse ja kui siis saadki vahel pakkuda lavalt seda paremat ja õiglasemat kunstilise südametunnistuse mõõdupuuga mõõtes, siis on see päris õnn."[2]

Tihti heideti teatrile ette publiku poolt, et lastakse parematel jõududel lahkuda "Ugalast", kuid unustati seejuures näitleja seisukohalt vägagi tähtsad asjaolud - suuremad arenemisvõimalused ja

---

1. A.Mering, Mõtteid "Ugala" 15.a. juubeli puhul, "Teater" 1935, nr.1, lk.7.
2. A.Sepp, Vastastikused nõudmised, "Ugala" teater hooaeg 1935/36.a., lk.26.

suurem palk.

"Ugala" repertuaar tema asutamisest kuni nõukogude korra kehtestamiseni, on olnud väga mitmekesine. Lavastati draamat,komöödiat, laulumänge, operette, ooperit ning pandi alus ka vabaõhulavastustele.

Asjaarmastajate teatri perioodil omas keskse koha lavastustest sõnalavastus. Lavastati ka esimene operett, milleks oli L.Falli "Lõbus talupoeg", kuid opereti hoogsale arengule pandi alus kutselise teatri ajal I.Kalmani "Hollandlannaga".Kulminatsioon opereti alal saavutati 1931/32.a. hooajal,kui provintsiteatri kohta lavastati küllaltki hiilgavalt P.Abrahami operett "Viktooria ja ta husaar" ning sama autori "Havai lill".

Ooperi alal lavastati kutselise teatri esimesel aastal R.Planquetti koomiline ooper "Corneville kellad". Sellele järgnesid 1928.a. G.Verdi "Traviata",millises lavastuses esinesid peaosades Milvi Laid, Hugo Malmsten ja Anton Härm ja 1933.a. G.Puccini "Tosca".

Repertuaari oli võetud peamiselt kergesisulisi asju,komöödiaid ja operette,harvemini kunstiliselt väärtuslikemaid lavateoseid.Kui 1937.a. tähistab teatavat murrangut selles osas,siis seda enam võib seda märgata nõukogude võimu perioodil, hooajal 1940/41.a.

Ülevaate 1940/41.a. hooajast "Ugalas" annab alljärgnev tabel.[1]

Jrk. nr.	Lavastused	Etenduste arv	Külastajaid
	1940.a. II pool		
1.	A.Kitzberg -"Tuulte pöörises"	7	1360
2.	A.H.Tammsaare - A.Särevi "Põrgupõhja uus Vanapagan"	31	8218
3.	E.Tammlaan -"Raudne kodu"	6	1219
4.	A.Arbuzov -"Tanja"	24	6584
5.	Furmanov -Lunin -"Tšapajev"	5	1285
6.	M.Svetlov -"Muinasjutt"	2	348
7.	M.Triger -"Õnnelik abielu"	7	1670
8.	A.Birabeau -"Minu poeg minister"	1	333
	1941.a. I pool		
1.	A.Birabeau -"Minu poeg minister"	39	9126
2.	M.Svetlov -"Muinasjutt"	2	248
3.	A.H.Tammsaare - A.Särevi "Põrgupõhja uus Vanapagan"	4	837
4.	E.Tammlaan -"Raudne kodu"	2	311
5.	A.Arbuzov -"Tanja"	4	509
6.	M.Triger -"Õnnelik abielu"	1	180
7.	A.Kitzberg -"Püve talus"	32	9863
8.	Josephson -"Ehk oli ta luuletaja"	10	2109
9.	Faiko -"Kontsert"	6	939
10.	E.Vilde -"Pisuhänd"	34	6926
	Kokku:	217	52.065

---

1. ENSV Teatri- ja Muusikamuuseum, ENSV Teatrid 1940 -1956.a. statistika.

Analüüsides hooaja arvulisi näitajaid näeme, et üldse on antud 217 etendust 52.065 külastajale.Rohkem on mängitud A.Birabeau "Minu poeg minister" (40 korda)., A.H.Tammsaare - A.Särevi "Põrgupõhja uus Vanapagan" (35 korda) ja E.Vilde "Pisuhänd" (34 korda).Kõige vähem aga M.Svetlovi "Muinasjuttu" (4 korda). Külastatavus on olnud suurem A.Kitzbergi "Püve talul" (9863),A.Birabeau "Minu poeg ministril" (9459). Keskmise külastatavuse järgi on esikohal A. Kitzbergi "Püve talu" (308 külastajat), millele järgnevad A.H.Tammsaare - A.Särevi "Põrgupõhja uus Vanapagan" (258 külastajat) ja Furmanovi - Lunini "Tšapajev" (257 külastajat).

Hooaja jooksul lavastati 12 näidendit,neist viis eesti, viis nõukogude ja kaks välismaa autorite tööd.Küllaltki suur on olnud nõukogude autorite tööde arv ja et teatrikülastaja on nende vastu huvi tunnud,seda kinnitavad arvud.Ühelgi eelnevatest hooaegadest pole olnud "Ugala" etenduste kui ka külastatavuse arv nii suur kui 1940/41.a. hooajal.[1]

Tabel "Ugala" töö arvudes 1920-1941.a. ei ole kahjuks täielik, kuna töö autoril pole õnnestunud juurde saada puuduvaid andmeid.

Kodanliku korra kukutamisega Eestis

---

1. Vt. tabel lk. 27 ,"Ugala" töö arvudes 1920 - 1941.a.

1940.a. asus ka "Ugala" sisult sotsialistliku ja vormilt rahvusliku eesti nõukogude teatrikunsti loomise ja arendamise teele. Nii märgib teatri kunstiline juht E.Tinn oma artiklis ajalehes "Sakala" - "Meid, teatriinimesi tiivustab teadmine, et sedapuhku algavad meie teatrielus helgemad, kunstiloomingut soodustavad päevad ja "Ugala" peret eriti see, et asume tööle pehastunud, nagisevale kõrtsipõõningule ometi viimaks kindla lootusega südames, et peatselt saame uue ja väärilise teatrimaja."[1]

Seoses sõja puhkemisega lõppesid aga lootustandvad päevad "Ugalale". Hoone, milles teater oli töötanud, hävis 1941.a. sõjatules ja ka enamik näitlejaid oli laiali läinud.

Okupatsiooni perioodil sai teater oma tegevust alustada alles 1942.a. kevadel, mil "Koidu" ruumid vabanesid. Nii alustas teater tööd jällegi samas majas, kus oli kiikunud ta häll. Okupatsiooniaja repertuaaris esinesid peamiselt väheväärtuslikud tõlketeosed ja 1944.a. 1.septembril likvideeriti teater "Ugala" nn. totaalse sõjapanuse raamides.

Teater "Ugala" , loodud asjaarmastajate poolt, oli selleks ajaks läbi käinud küllaltki okkalise arengutee. Alatised majanduslikud raskused

---

1. "Sakala" 1940, nr.87.

näitlejate suur voolavus, kaadri kasvatamine teistele teatritele,need on iseloomustavamad jooned kodanliku perioodi "Ugalale".Ka repertuaaris,mille koostamisel suurt osa etendasid väikekodanliku publiku soovid ja maitse, koosnes suurel määral kergemasisulistest, tühistest jantidest, mille ülesandeks oli nimetatud publikule meelelahutust pakkuda.Loomulikult pole see absoluutselt kehtiv ei "Ugala" repertuaari ega tema publiku kohta. Alles 1940.a. murrangulised päevad tõid pöördelise muutuse ka "Ugala" ellu, mille aga ajutiselt katkestas puhkenud Suur Isamaasõda.

" U G A L A " t88 arvudes 1920 - 1941.a.

Aastad	Lavas-tusi	Eten-dusi	Külasta-tavus	Kesk-mine külast.	Sisse-tulek	Riigi toetus	Kultuur-kapitali toetus	Linna toetus	Kulud
1920	10	33	9.975	302	4.240				6.281
1921	17	46	10.134	220	3.451	300		250	
1922	18	48	11.436	238				400	
1923	19	59	15.117	256	4.239	500		712	6.689
1924	23	65	17.250	265	9.830	1.250		500	
1925	24	74	17.600	237	8.141	2.250	50.000	1.250	16.393
1926	31	84	18.895	225	8.960	3.750	175.000	1.250	21.101
1927	30	84	27.233	324	14.676	8.750	400.000	2.000	25.403
1927/28	23	83	29.523	355	13.737	6.750	675.000	1.800	25.004
1928/29	22	103	36.074	350	15.818	6.000	5.400	1.500	27.408
1929/30	16	106	35.652	327	14.524	5.500	6.060	1.200	27.154
1930/31	17	106	35.346	333	13.822	6.500	5.600	1.300	29.166
1931/32	14	103	35.000	339	13.700		7.100		
1932/33	14	121	33.700	278	11.300		7.000		
1933/34	14	106	24.100	227	9.600	7.700	6.200		
1934/35	13	110	25.700	233	11.000		6.125		
1935/36	17	143	32.300	226	14.200	9.000			
1936/37	16	164	37.200	227	14.900	12.800			
1937/38	14	172	38.000	217	16.000	13.400			
1938/39	*17*	*173*	*34.030*	*197*	*22.847*	*15.330*			
1939/40	14	175	28.075	161	18.909	16.850			
1940/41	12	217	52.065	239					

Andmed: 1. 1920 - 1930/31.a. ENSV ORKA, Fond 1108, nim.5, s.-ü.702,1.110
2. 1931/32 - 1937/38.a. Kakskümmend aastat Eesti iseseõsvusaegset teatrit,1938, lk.35.
3. 1938/39 - 1940/41.a. "Teater" 1939, lk.278.
"Teater" 1940, lk.236.
4. Eesti Kultuurkapitali aruanded 1925 - 1935.a.

II "Ugala" tegevuse peamised suunad sõjajärgsel perioodil.

Uued laiaulatuslikud ülesanded kerkisid teatri ette sõjajärgsel perioodil.Tööd tuli alustada küllaltki rasketes tingimustes.Enamik meie vabariigi teatrihooneid oli varemeis, osa silmapaistvaid jõude lahkunud kodumaalt hirmutatuna propogandast.Kuid kõik see ei kohutanud ega tekitanud masendusmeeleolu teatriinimestes.Partei ja valitsuse abil saadi üle organisatsioonilistest ja majanduslikest raskustest ning teatritöö võis taas jätkuda.

Nõukogude võimu taaskehtimisega Eestis 1944.a. asus ka Viljandi teater "Ugala" taastama teatritegevust.Teatri üldjuhina asus tööle Ermu Verme, näitlejaist E.Konts, E.Neemre, A.Murss, L.Vaga, K.Liigand jt.Ruumid, millistesse teater oli asunud 1941.a.,jäid alles saksa okupantide taandumisel, mis kergendas teatritöö alustamist varem, kui teistes Eesti NSV teatrites.

Möödunud aastate jooksul on teater "Ugala" mõndagi saavutanud ja tema loominguline profiil on teatud määral välja kujunenud.See avaldub eelkõige teatri repertuaaripoliitikas ja tema praktilises töös.

Ajavahemikul 1944 - 1954.a. andis

teater 94 uut lavastust, 51 neist kuulusid nõukogude dramaturgiasse. Kõrvuti nõukogude dramaturgiaga on teatri repertuaaris olnud ka vene, eesti ja lääne klassika, millele on pühendatud 32 lavastust.

Ülejäänud lavastused on olnud välismaa ja eesti kodanliku perioodi autorite töödest. Repertuaari vaatlus näitab, et teater on oma repertuaaripoliitikas olnud põhiliselt õigel teel,kuid mitte alati, nagu näeme järgnevalt.

Repertuaari küsimus on iga teatrikollektiivi elus põhiliseks küsimuseks,tema tegevuse aluseks ja ideelis - kunstilise küpsuse näitajaks.Väga suurel määral oleneb repertuaari valikust,kas teater suudab rahuldavalt täita neid ülesandeid,mis tal on sotsialistlikus ühiskonnas.Teater,tundes ise kõige paremini omakandejõude, peab hoolikalt valima repertuaari.Väiketeatrites raskendab näidendite valikut trupi arvuline piiratus, mis sunnib enamikul juhul valima väheste tegelastega näidendeid.Ent tuleb silmas pidada, et ükski teater ei ole päris vaba kitsendustest repertuaari valikul, need kitsendused tulenevad teatri profiilist, tema kandejõust ja publikust.

"Ugala" teatrit iseloomustavad intiimne, kammerteaterlik mängulaad, psühholoogiline süvenemine ja suur seesmise tegevuse pinge. Teater püüab minimaalsega saavutada maksimaalset iseloomustust."Ugala" teatri repertuaaris on domineerival

kohal olnud selliste nõukogude autorite looming nagu A.Korneitšuk, K.Simonov, A.Jakobson, A.Arbuzov, A.Sofronov, V.Sobko jt., mis esitavad küllaltki suuri nõudmisi teatrikollektiivile.

Nõukogude autorite teoste järel on teisel kohal olnud teatri repertuaaris klassika.On lavastatud Tšehhovi, Ostrovski, Turgenevi, Krõlovi ja lääne klassikutest Shakespear'i, Moliere'i, Goldoni, Lessingi töid.Vene klassikalisest pärandist mängiti kõige rohkem selle rajaja A.N.Ostrovski töid,nimelt kuuel korral.

Eriti väärib esiletõstmist tähelepanu, mida "Ugala" oma repertuaaripoliitikas on omistanud eesti kirjanduse klassikalisele pärandile.Nii on vaadeldava ajavahemiku jooksul lavastatud "Ugalas" 8 eesti klassiku draamat ja dramatiseeringut, eeskätt Tammsaare, Kitzbergi, Särgava, Koidula ja Vilde töid. Ehkki teoste valik ja lavaline lahendus pole alati olnud õnnestunud, tuleb hinnata teatri tänuväärset algatust meie minevikupärandi kasutamisel, mis aitas kaasa ka repertuaarikäsimuse lahendamisel.

Ka noorsoo teenendamisel tegi "Ugala" ajavahemikul 1948 - 1952.a. ära tänuväärse töö.Nimetatud perioodil ei eksisteerinud meie vabariigis spetsiaalselt noorsoo - ega nukuteatrit ja kuna teatri koosseisu oli tulnud nukulavastustega

varem töötanud näitlejaid, teatril aga olid majanduslikud raskused, millest väljapääsu nähti lisasissetulekuna nukuetendustes, andiski see tõuke selleks, et tehti algust nukulavastustega.Etendusi anti nii Viljandis kui ka väljaspool, kogusummana mainitud perioodil 1124 etendust 130.383 külastajale. [1] Nukulavastuste repertuaar koosnes eranditult nõukogude autorite töödest, kusjuures arvult lavastati neid 14. Noorsoolavastustest ainukesena mängiti 1947.a. ja 1950.a. T.Gabbe "Kristallkingakest".

Ainukesena Eesti NSV teatritest tegeles "Ugala" ajavahemikul 1946 - 1952.a. pidevalt ka vabaõhulavastustega, andes seitse vabaõhulavastust.Vabaõhuetenduste repertuaar koosnes peamiselt eesti klassikast, millele lisandusid veel W.Shakespeare'i "Windsori lõbusad naised" ja A.Hindi "Tuulise ranna" dramatiseering.Vabaõhulavastustega külastati ka vabariigi teisi suuremaid keskusi peale Viljandi.Kõige suurem vabaõhuetenduste arv oli 1951.a., mil anti 12 etendust 16.077 vaatajale. [2] Üldse anti 43 vabaõhuetendust 59.708 vaatajale. [3]

Puudusena "Ugala" repertuaaris võime märkida seda, et repertuaar pole mitte alati olnud planeeritud kogu hooajaks, mis on tekitanud

---

1. "Ugala" arhiiv, Aruanded 1948 -1952.a.
2. Seesama, Aruanded 1951.a.
3. Seesama, Aruanded 1946 - 1952.a.

seisakuid töös.Nii oli näiteks 1945.a. kavas M.Trigeri "Õnnelik abielu" ja M.Gorki "Väikekodanlased", kuid kumbki neist ei näinud rambivalgust.Repertuaariplaanist mitte kinnipidamine võtab näitlejatelt võimaluse tutvuda põhjalikult vastava teose ajastu ja loojaga.Repertuaariplaani muutused on real juhtudel olnud tingitud ka majanduslikest raskustest.Väheste uuslavastuste tõttu 1947/48.a. hakkas ka publik teatris vähenema, seda eriti statsionaaris, maal sai etendusi anda ka varasemate lavastustega.Mainitud puudused teatri töös tulenesid peamiselt ebakohasest juhtimisest.Kõnealloleval perioodil oli teatri direktori, kunstilise juhi ja repertuaari eest vastutav üks ja sama isik.

Teatri tegevust ei iseloomusta mitte ainult töö Viljandis, sest teater teenindab pidevalt suuri rahvahulki rajoonikeskustes ja rahvamajades üle vabariigi.Kui varasematel aastatel olid väljasõidukohtadeks peamiselt Viljandi-,Pärnu - ja Tartumaa, siis nüüd on tegevuspiirkonnad laienenud. Et teatrid ei kataks oma väljasõiduetendustega üksteist, selleks jaotatakse ära iga kvartali eel vastavalt tegevuspiirkonnad.Praegu ei leidu kohta meie vabariigis,kus "Ugala" poleks esinenud oma etendustega.Aastast aastasse on kasvanud väljasõiduetenduste arv. [1]

---

1. Vt. tabel lk.50 , "Ugala" töö arvudes 1944 -1954.a.

Statsionaaris antakse etendusi keskmiselt kolmel päeval nädalas, ülejäänud päevadel aga väljasõiduetendustena.Seega peaaegu pooleks toimub töö nii statsionaaris kui väljaspool,peale selle töötatakse regulaarselt uute lavastuste ettevalmistamisega.

Teatritööle pole kasuks tulnud kahe paralleeltrupi süsteem, mida enamikul juhul on kasutatud, kuid seda on tinginud riiklik plaan, vastasel juhul ei suudetaks seda täita.Kollektiiv, mille suurus oli algul 34, 1948.a. aga 25 näitlejat, lõhestatuna kaheks, tekitab teatri teatris ja raskendab kunstilise taseme tõusu.Vaatamata teatritöös esinenud raskustele on "Ugala" kollektiiv püüdnud anda oma parima ning mõningate ebaõnnestumiste kõrval on teatril silmapaistvaid õnnestumisi lavastuste osas.

8.oktoobril 1944.a. avas teater "Ugala" oma uksed teatrikülastajaile A.H.Tammsaare "Karin ja Indreku" dramatiseeringuga.Samal aastal toodi lavale veel H.Anto "Merepojad", O.Lutsu "Suvi" ja M.Siivertsi "Mülkasoo". Oktoobrirevolutsiooni pidustuste sarjas lavastati montaaž "Lembitu ja Tasuja rahvas".Teater andis ka kirevaid õhtuid ja esines Nõukogude Armee üksustele.Üldse anti 1944.a. jooksul 40 etendust 9661 külastajale. [1]

1; Teatri -ja Muusikamuuseum, ENSV Teatrid 1940 - 1956.a. statistika.

Kui arvestada, et kolme kuu jooksul toodi välja 4 uuslavastust ja anti kontserte, siis on selge, et teater on alustanud oma tööd küllaltki intensiivselt. Etenduste arvult on esikohal M.Siivertsi "Mülkasoo" (20 korda), keskmise külastatavuse poolest aga O.Lutsu "Suvi" (317 külastajat).

1945.a. pühitses Viljandi draamateater "Ugala" oma tegevuse 25.a. juubelit, mispuhul toodi lavale A.Kitzbergi "Enne kukke ja koitu",millist ka varem korduvalt "Ugalas" on mängitud. Juubeli puhul kirjutas P.Rummo - "..."Ugala" on arenenud teatriks, mille kunstituli on võimeline valgustama mitte ainult oma kodulinna, Viljandit, vaid oma ja naaberkondadegi kultuurikeskusi." [1] Muret tekitas aga juubilarile teatrisaal ja lava, mis olid kitsad ja ebapraktilised, nõudes kunstiliselt ja tehniliselt personalilt palju vaeva ja leidlikkust, et anda kunstiliselt head teatrietendust. [2]

Juubeliaastal anti kokku 132 etendust 29.999 külastajale. [3] Teatri repertuaaris oli 11 lavastust, neist 9 uuslavastust ja 2 eelmise aasta lavastust.Kui 1944.a. ei olnud teatri repertuaaris ühtki nõukogude autorite teost, siis 1945.a. oli neid arvult kolm, millele lisanduvad veel

---

1. "Sakala" 1945, nr.7.
2. J.Teder, "Ugala" tänapäeval, "Sakala" 1945, nr.7.
3. Teatri -ja Muusikamuuseum, ENSV Teatrid 1940 -1956.a., statistika

A.P.Tŝehhovi lühinäidendid "Kosjas" ja "Karu" ja C.Goldoni "Mirandolina". Eesti klassika oli esindatud kahe lavastusega, samuti välismaa autorite looming. Sel aastal on etenduste arvult esikohal uuslavastustest C.Goldoni "Mirandolina" (26 korda),teisel kohal A.Korneitŝuki "Platon Kretŝet" (23 korda), aga suurim keskmine külastatavus oli B.Gorbatovi "Isade noorusel" (298 külastajat). Aasta keskmine külastatavus oli 227.

1945.a. repertuaar oli võrdlemisi mitmekülgne, kuid puudusid nõukogude eesti autorite tööd.

"Ugala" kahe esimese nõukogude aasta repertuaaris ei olnud nõukogude eesti autorite töid.Põhjused võisid olla mitmet laadi, peamine,polnud vastavat repertuaari. See nähtus ei olnud omane mitte ainult "Ugalale" ja Eesti NSV teatritele,vaid oli muutunud üldiseks.

Sellele nähtusele,kus teatreid ähvardas elust irdumise oht, teater oli muutumas "puhta kunsti tsitadelliks", pisikäsimustes nokitsejaks, reageeris partei. 26.augustil 1946.a. ilmus Partei Keskkomitee otsus, milline näitas draamateatritele nende vead ja suunas nende edaspidise arengu.Partei Keskkomitee otsus oli nõukogude teatritöötajaile suureks abiks ühiskonna arengu poolt esile tõstetud

Ülesannete lahendamisel. Keskkomitee otsuses märgiti, et draamateatrite repertuaari peamine puudus seisab selles, et nõukogude autorite näidendid kaasaegseil teemadel osutuvad tegelikult väljatõrjutuiks draamateatrite repertuaarist. [1]

Otsus juhtis meie teatritöötajate tähelepanu sellele, et nende peamiseks ülesandeks on rahva teenimine, sellest tuleneb omakorda vajadus võidelda sügavalt ideelise ja kõrge kunstimeisterlikkusega tasemega teatrikunsti eest.

Partei Keskkomitee otsuse läbiarutamine toimus kõigis Eesti NSV teatrites, kusjuures võeti vastu resolutsioonid.Ka "Ugala"kollektiivis toimus vastav koosolek 14. sept.1946.a., kus võeti vastu resolutsioon, milles kohustutakse repertuaari võtma hooaja jooksul vähemalt kolm nõukogude kaasaegset teemat käsitlevat täisväärtuslikku näidendit ja nimetatud näidendeile reserveerima ühtlasi parimad näitlejad kui ka materiaalsed võimalused."Ugala" kohustus olema kontaktis parimate nõukogude näitekirjanike ja kriitikutega,kasutades nende abi nõukoguliku repertuaari paremaks ja täisväärtuslikumaks esitamiseks. [2]

Vastavalt vastuvõetud resolutsioonile

---

1. "Sirp ja Vasar", 1946, nr.35.
2. "Sirp ja Vasar 1946, nr.38.

tulebki 1946/47.a. hooajal "Ugala" repertuaari rida nõukogude näidendeid.Nendest silmapaistvamaid tulemusi saavutas teater A.Jakobsoni "Elu tsitadellis" ja K.Simonovi "Vene küsimuse" lavastustega.Kuid ilmselt puudusid teatril vajalikud kogemused nõukogude autorite teoste lavastamisel, mistõttu esialgne edu publiku juures jätab paljugi soovida, eriti kui võrrelda seda hooaja õnnestunuima ja menukaima lavastusega A.Ostrovski "Tulusa ametiga".Nii mängiti hooajal A. Ostrovski "Tulusat ametit" 62 korral 10.540 külastajale, A.Jakobsoni "Elu tsitadellis" 15 korral 3057 külastajale ja K.Simonovi "Vene küsimust" 14 korral 2731 külastajale. [1]

Kui vaadelda teatri keskmist külastatavust uuslavastuste järgi aastate kaupa 1946 ja 1947, saame järgneva pildi. 1946.a. on olnud suurim keskmine külastatavus J.Tedre "Mereinglil" (248) ja madalaim A.Liivese "Uuel elul" (148). 1947.a. suurim keskmine külastatavus oli B.Lavrenjovi "Murrangul" (210), madalaim I.Nazarova "Nooremal õel" (101). Sealjuures on huvitav märkida, et ideoloogiliselt on nii kõrgeima, kui ka madalaima keskmise külastatavusega näidendid 1946.a. mõlemad nõrgad.Võib oletada ainult, et J.Tedre "Mereingli" vastu tekitas huvi see,

---

1. "Ugala" arhiiv, Aruanded 1946 ja 1947.a.

et autor oli kohalik elanik ning ta näidend oli küllaltki eredavärviliselt kirjutatud, saavutades tunnustust esimesel sõjajärgsel vabariiklikul näidendite võistlustel.A.Liives tegi aga sel ajal alles esimesi katsetusi näitekirjanduse alal, millega on seletatavad ka tema näidendi puudused.

B.Lavrenjovi "Munrangu" edu "Ugala" laval võime iseloomustada kui "Ugala" esimest suuremat saavutust nõukogude näidendite lavastamise alal. Kuigi B.Lavrenjovi "Murrangut" ei saa pidada otseselt kaasaja temaatiliseks näidendiks, siis võime selle teose kohta öelda, et ta on kaasaegne laiemas mõttes, millega on seletatav ka tema edu "Ugala" laval.Kahtlemata lisandub veel õige kunstiline tõlgendus ja näitlejate hea mäng.

I.Nazarovi "Noorem õde" toodi lavale aasta lõpul, täpsemalt 20.dets. 1947.a., millega seletub lavastuse vähene etenduste arv (2 korda) ja aasta madalaim keskmine külastatavus.Nimetatud lavastust mängiti veel 1948.a. 15 korda 1912 külastajale ja 1949.a 18 korda 1869 külastajale. [1]

B.Lavrenjovi "Murrangu" edu põhjal võime järeldada, et publik nõudis kaasaja teemale pühendatud etenduselt eelkõige selle kunsti -

---

1. "Ugala" arhiiv, Aruanded 1948.a. ja 1949.a.

küpset ja kunstipärast esitamist, näitlejate täielikku sisseelamist nende poolt kehastatavate nõukogude inimeste kujudesse.Alles seejärel võime rääkida teatri paremast külastatavusest kaasaja temaatiliste näidendite puhul.

1944 - 1946 aastad olid "Ugalale" nõukogude teatrina katsetuste ja kujunemise aastaiks, mil kujunevad välja tema tegevuse põhisuunad. 1947.a. tähistab teatri saavutusi sellel alal, see on "Ugala" kunstilise ja majandusliku edu aastaks. Teater andis 199 etendust 40.907 külastajale (plaan 196 etendust ja 53.800 külastajat). [1]

Uue momendina teatri ellu astuvad nukulavastused.Juba 1947.a. lõpul algasid ettevalmistused teatris nukulavastuste andmiseks noorsoole nii Viljandis kui ka väljaspool. 17.jaan.1948.a. anti esimene etendus E.Toona nukunäidendiga "Sipelgas ja rohutirts".Nukuteatri loomisel "Ugalas" omab suuri teeneid tolleaegne kunstiline juht E.Toona.Esialgu oli töö uudne, sest enamik näitlejaid polnud varem tegelenud nukulavastustega.Alles suuremaid kogemusi omava nukunäitleja - lavastaja A.Mägi tulekuga "Ugalasse" paranes etenduste tase.Esimeste nukunäidendite puhul kasutati niitnukke, hiljem aga juba ka käpik

---

1. "Ugala" arhiiv, Aruanded 1947.a., l.65.

ehk petruŝkanukke.Nukuteatri loomisega noorimatele teatrisõpradele astus "Ugala" oma arenemise teel edasi tõhusa sammu.Nukulavastuste repertuaar koosnes eranditult nõukogude autorite muinasjutuainelistest töödest nagu M.Ŝurinova "Külmataat", Supteli "Maieke,perenaiseke", G.Vladõtŝina "Talumatu elevandipoeg", H.Medvedkina "Kitsetalled ja hall hunt" jt. Esimesel tööaastal anti 5-e uuslavastusega 196 etendust 25.635 külastajale.Seega keskmine külastatavus on 130.Ülevaate nukulavastuste arvulistest näitajatest annab alljärgnev tabel. [1]

Aasta	Uus lavastusi	Kokku etendusi	Külastusi	Keskmine külastat.
1948	5	196	25.635	130
1949	4	469	47.731	101
1950	1	242	25.127	103
1951	4	128	19.026	148
1952		89	12.864	144
Kokku:	14	1124	130.383	116

Nagu tabelist nähtub on etendusi antud kokku 1124 ja külastajaid on olnud 130.383.Kõige rohkem etendusi on antud 1949.a. ja kõige vähem 1952.a.

---

1. "Ugala" arhiiv, Aruanded 1948 - 1952.a.

Sama on kehtiv ka külastatavuse kohta,kuid kõrgeim keskmine külastatavus on olnud 1951.a.

Menukamaks nukulavastuseks oli etenduste arvu (75 etendust) ja ka külastatavuse poolest (8141 külastajat) 1948.a. "Külmataat". [1] Keskmine külastatavuse poolest aga "Sipelgas ja rohutirts" (170 külastajat). 1949.a. statistika näitab 98 etenduse ja 8334 külastaja poolest menukamaks "Maieke, perenaiseke", keskmise külastatavuse poolest aga jällegi "Sipelga ja rohutirts" II osa (180 külastajat). [2]

1951.a.lõpevad "Ugalas" nuku - uuslavastused,kuigi 1952.a. mängitakse veel üksikuid eelmise hooaja lavastusi.See on seletatav asjaoluga, et 1952.a. alustas iseseisva teatrina tööd Eesti Vabariiklik Nukuteater, milline aeg - ajalt teenendab kogu vabariiki.

1948.a. toimus teatrite ümberkorraldamine, kaotati ära Riiklik Noorsooteater ja viidi teatrid osalisele isemajandamisele,dotatsiooni vähendamisega. Teater "Ugala" uueks kunstiliseks juhiks sai L.Martin, samuti täienes koosseis uute näitlejate A.Mägi, L.Mägi jt. Aasta jooksul andis teater 11 esietendust, millest peaaegu pooled olid nukunäidendid. Plaan nägi ette üldse 328 etendust, anti aga 393

---

1. "Ugala" arhiiv, Aruanded 1948.a.
2. Seesama, Aruanded 1949.a.

etendust, neist statsionaaris 73 ja väljasõiduetendustena 320.[1] 1947.a. majanduslik ja kunstiline edu ei jätku kahjuks 1948.a. Teater "Ugala" 1948.a. statistilise aruande juurde lisatud seletuskirjast nähtub, et aasta esimesel poolel kohapealsete etenduste plaan täitus nõrgalt, mille põhjuseks oli uuslavastuste vähene ettevalmistamine. Arvatav põhjus peitub uues ürituses - nukuteatris, mistõttu täiskasvanute osas oli vähe uuslavastusi.Pääsetee plaani täitmiseks leiti väljasõidu/etenduste arvu suurendamisega, mis parandaski olukorra.Sama aasta täiskasvanute repertuaarist mängiti kõige rohkem A.P.Tšehhovi lühinäidendeid "Kosjas" ja "Juubel", 43 korral.Suurima keskmise saavutas aga A,Jakobsoni "Võitlus rindejooneta" (214 külastajat). Kogu aasta keskmine külastatavus oli 142.

1949.a. kujunes meie vabariigi teatritele, nende seas ka "Ugalale", madalaima keskmise külastatavusega aastaks.Oletatavasti tuleb seda madalseisu seletada,eriti rajooniteatrite osas,sündmustega, mis toimusid tollal eesti külas.Nende mõju võime õigemini jälgida juba 1948.a. Seoses põllumajanduse ümberkorraldamisega 1949.a., asus eesti talurahvas massiliselt kolhoositeele, mis toimus ägeda klassivõitluse tingimustes.Viljandimaal oli kulaklus Eestis

---

1. "Ugala" arhiiv, Aruanded 1948.a.

kõige tugevam, mistõttu siin ka klassivõitlus kõige teravam.Need sündmused köitsid niivõrd rahva tähelepanu, et kultuuriline meelelahutus kandus tahaplaanile. Teatrid omakorda püüdsid raskustest üle saada etenduste arvu suurendamisega.

Juba 1948.a. andis teater vähe uuslavastusi täiskasvanuile ning ka 1949.a algas repertuaari nappusega.Hoogsamalt jõuti tegutsema hakata alles märtsis, kuid samal ajal langes külastatavus maal miinimumini.Nimelt sellisel määral, et plaanis ettenähtud 373 etenduse asemel oli aasta lõpuks tõusnud etenduste arv 767 -le.Aasta külastatavus oli 83.724, keskmine külastatavus aga 109.Võrreldes 1949.a. keskmist külastatavust varasemate aastatega, 1945.a.-227; 1946.a. - 215; 1947.a. - 205, näeme, et langus on küllaltki suur sinna juurde arvestades veel etenduste arvu, milleni pole ulatunud ei möödunud ega ka järgnevad aastad.Pidevalt oli 3 truppi väljas, kusjuures iga trupp andis 3 etendust päevas: 2 nuku -ja ühe täiskasvanute etenduse,räägib teatri näitejuht A.Sats.[1]

Teatri olukorda arutati "Ugala" teenistujaskonna tootmisnõupidamisel 14.nov.1949.a., kus märgiti,et teater on teinud väga suuri pingutusi eelarve täitmiseks.Aasta lõpul oli teater repertuaari-

---

1. Vestlusest A.Satsiga.

plaani täitmiseks näitlejaskonna rakendanud uute lavastuste juurde, mistõttu ei suudetud korraldada varasemaga võrreldes rohkearvuliselt väljasõite. [1]

"Sellises olukorras minna järgmisse majandusaastasse, kus me peame ette arvestama, et oleme sunnitud tuleval aastal andma 600 - 700 etendust, siis tundub, et tulevane aasta on paratamatu puudujääkide aasta, sest inimesed lihtsalt ei jõua niisuguse pinge all töötada. Ärgem unustagem, et me ei tohi mingil juhul endi kunstilist taset lasta langeda" märkis A.Sats oma sõnavõtus. [2]

Samu mõtteid väljendas ka näitejuht K.Ader. "Me oleme tõesti endi kunstihobuse valgesse vahtu ajanud, kuid õnneks on jalad veel terved. Minu arusaamise järgi peaks kunstiline tase teatri olemasolu aluseks olema ja selle järgi ka teatreid edestatama." [3]

Kuigi teatril oli majanduslikke raskusi riikliku plaani täitmisel, siis kunstilise taseme langust ei olnud. Teatri saavutuseks oli esikohale tulek teiste maakondlike teatrite seast 1949.a. kevadel toimunud Eesti NSV teatrite ülevaatusel nõukogude tänapäeva temaatiliste lavastuste osas.

---

1. ENSV ORKA, Fond R -1205, nim.1 , s.-ü. 470, l.18.
2. Seesama, l.19.
3. Seesama, l.21.

"Ugala" esitas ülevaatusel A.Arbuzovi komöödia "Kuus armastatut". Teatrit autasustati Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi aukirjaga ja avaldati kiitust nii meisterlikule mängule kui ka lavastusele.

Kui 1949.a. oli üldse 13 uuslavastust, siis täiskasvanute osas oli nõukogude autorite repertuaar esindatud ainult 3-e lavastusega, millisteks olid - O.Goldesi "Teised inimesed", A.Arbuzovi "Kuus armastatut" ja A.Sofronovi "Moskva iseloom". Klassika oli esindatud nelja lavastusega.Vaadeldes arvulisi näitajaid selle aasta uuslavastuste kohta on pilt järgmine.Kõige rohkem, 63 korda, mängiti O.Goldesi "Teisi inimesi", suurim külastatavus aga A.Arbuzovi "Kuuel armastatul" -(5810) ja parim keskmine A.Ostrovski "Metsal" -(217).

1949.a. lõpul toimus teatris ümberorienteerumine ja seda eeskätt etenduste arvulistelt näitajatelt lavastamise probleemidele.

Teatri peanäitejuht A.Sats märgib, et "Ugala" oli oma kunstiliselt koosseisult kõige tugevam ajavahemikul 1950 - 1954.a. [1] Selle paremaks tõendiks oli eelkõige 1950.a. saadud Nõukogude Eesti preemia V.Sobko näidendi "Teise rinde taga" lavastuse eest.

---

1. Vestlusest A.Satsiga.

1950.a. ei täitnud teater plaanilisi näitajaid külastajate osas 18.301 inimese ja kassa osas 60.000 rubla võrra. [1] Keskmine külastatavus oli 107, seega kahe võrra isegi madalam kui 1949.a. Samal aastal mängiti täiskasvanute lavastustest rohkem A.Arbuzovi "Kuut armastatut" (59 korda), A.Ostrovski "Tõde on hea,kuid õnn on parem" (59 korda) ja J.Jaluneri "Meeldivad mured" (51 korda).

Repertuaaris oli lavastusi täiskasvanutele 12 ja sellest 7 kuulus nõukogude autorite loomingusse, mis näitab, et teater omistab suurt tähelepanu nõukogude lavateostele ja on saavutanud küllaltki suurt populaarsust teatrikülastajate hulgas nende lavastustega.

Aastal 1951 toodi "Ugalas" lavale 9 uuslavastust: 4 täiskasvanuile, 4 lastele ja vabaõhuetendus.Täiskasvanuile mõeldud uuslavastustest, mis teenis teatrikülastajate rahuhölu olid: P.Pavlenko romaani "Õnn" dramatiseering, E.Särgava "Rahvavalgustaja" ja E.Zalite "Sõna on naistel".Kuigi klassikasse kuuluvat I.Krõlovi "Moeäri" mängiti 41 korral 4610 külastajale, jäi selle keskmine külastatavus madalamaks eelppolnimetatuist.Kokku anti 425 etendust, statsionaaris 66 ja väljasõiduetendustel 359. [2]

---

1. "Ugala" arhiiv, Selgituskiri 1950.a. aruande juurde.
2. Seesama, Aruanded 1951.a.

Teatri arvulised näitajad osutavad paranemise tendentsile ka aastail 1952, 1953, 1954. [1] Ületati pidevalt etenduste kui ka külastatavuse plaan, viimases osas oli ainult 1952.a. puudujääk.

1952/53.a. hooaja repertuaar oli valitud õnnelikult ja suutis rahuldada oma mitmekülgsusega publikut, mille tõendiks oli külastajate arvu tõus statsionaarsetel etendustel. Mängukavas oli 65% kaasaegseid nõukogude näidendeid ja 35% vene, eesti ja ukraina klassikute töid. Üldse tõi teater hooaja jooksul välja 7 uut näidendit, millisteks olid - H.Fasti "Kolmkümmend hõbeseeklit", I.Franko "Varastatud õnn", I.Turgenevi "Aadlipesa", K.Finni "Kolm sõpra", L.Koidula "Ojamõlder ja tema minia", D.Devjatovi "Luigejärvel" ja A.Jakobsoni "Kaitseingel Nebraskast".

1953.a. uuslavastustest mängiti kõige rohkem L .Koidula "Ojamõlder ja tema miniat" - (126 korda) ja A.Ostrovski "Algul mitte krossigi, Äkki kolmekopikaline" (76 korda). Keskmine külastatavus tunnistab aga parimaks E.Vilde "Vigased pruudid" (219 külastajat) ja alles seejärel L.Koidula "Ojamõlder ja tema minia" (198 külastajat).

Ebaõnnestumisi repertuaari valikul esimes 1954.a. ja seda eelkõige G.Lessingi

---

1. Vt. tabel lk. 50 ,"Ugala" töö arvudes 1944 -1954.a.

"Emilia Galotti" näol. [1] Uuslavastusi oli 8, neist 3 klassika, 3 nõukogude, 1 välismaa ja 1 kodanliku eesti autori töö.Kõige rohkem mängiti N.Hikmeti "Legendi armastusest" (121 korda), kuid kõige suurem keskmine külastatavus oli J.Liivi "Varju" dramatiseeringul (296 külastajat).

Üheks lähendavaks mooduseks näitlejate ja laiade hulkade vahel on šeflustöö. Teater "Ugala" arendas šeflustööd 1947.a. maa rahvamajade kunstilise isetegevuse ringidega.Teatri lavajõududest sel alal olid eriti tegevad K.Ader, E.Verme, E.Neemre, A.Sats.Lisaks võttis 1949.a. "Ugala" oma šefluse alla "Oktoobri" kolhoosi, kus teostas juba laiahaardelisemat šeflustööd, aidates kaasa külvitööde läbiviimisel, pakkudes kunstilist külakosti riiklike pühade puhul. Ka oli kinnitatud Viljandi ja selle lähema ümbruse asutuste juurde teatri näitlejatest šefid, kes abistasid asutuse näiteringe. Teatri šeflustöö kandis aga väga juhuslikku iseloomu, vahepeal hoopis soikus, mis näitab vähest huvi selle töö vastu.

Sõjajärgse kümne aasta töötulemuste kohta võib öelda, et teater on nii kunstiliselt kui ka majanduslikult sammunud eduteed, kuid mitte pidevalt. Vaadeldava perioodi kõrgseisu aastaks,

---

1. Vt. käesolev töö lk.66.

mil töötati juba normaalsetes oludes, on 1954.a., kodanlikul perioodil 1938.a. Võrreldes andmeid nende aastate kohta näeme, et arvulised näitajad on tunduvalt suuremad 1954.a. Kui 1938.a. anti 172 etendust 38.000 külastajale, siis 1954.a. juba 342 etendust 75.433 külastajale. [1]

Viljandi teatri kunstiline juht A.Mering kirjutas 1935.a., et "Ugalal" pole kunstitraditsioonidega minevikku, pole ka kindlat olevikku, jääb soovida ja kujutleda vaid paremat tulevikku.[2]

Näib, et see soov on täitunud ja "Ugala" parem tulevik on saabunud selles mõttes, nagu seda kujutles A.Mering - "Ugalast" on kujunenud üks meie paremaid ja ühtlasema ansambliga rajooniteatreid.

---

1. "Ugala" arhiiv, Aruanded 1954.a.
   "Kakskümmend aastat Eesti iseseisvusaegset teatrit 1918 - 1938.a., Tln.,1938, lk.35.
2. Vt. A.Mering, Mõtteid "Ugala" juubeli puhul, "Teater" 1935, nr.1.

" Ugala" töö arvudes 1944 - 1954 .a.

Aasta	Etendused				Külastatavus				Aasta keskmine külastatavus	Uuslavastusi
	Täitmine				Täitmine					
	Plaan	Kokku	Stats.	Ringreis	Plaan	Kokku	Stats.	Ringreis		
1944	-	4o	-	-	-	9.661	-	-	241	4
1945	-	132	-	-	-	29.999	-	-	227	9
1946	-	184	-	-	-	39.625	-	-	215	8
1947	196	199	7o	129	53.8oo	4o.9o7	16.572	24.335	2o5	6
1948	328	393	73	32o	61.8oo	55.799	12.529	43.27o	142	12
1949	373	767	8o	687	59.ooo	83.724	16.981	66.743	1o9	13
195o	532	564	61	5o3	79.1oo	6o.799	12.277	48.522	1o7	9
1951	541	425	66	359	74.9oo	81.498	26.552	54.946	191	9
1952	37o	391	131	26o	76.ooo	66.928	34.3oo	32.628	171	8
1953	36o	362	44	318	58.ooo	61.321	1o.621	5o.7oo	169	8
1954	34o	342	48	294	58.ooo	75.433	12.833	62.6oo	22o	8
Kokku:		3.799				6o5.512				

Andmed:

1. 1944 - 1946.a., ENSV Teatri-ja Muusikamuuseum, ENSV Teatrid, Statistika 1940 - 1956.a.
2. 1947 - 1954.a., "Ugala" arhiiv, Aruanded 1947 - 1954.a.

Draamateater " Ugala " vabaõhulavastusi 1946 - 1952.a.

Jrk. nr.	L a v a s t u s	Aasta	Etenduste arv	Külastatavus
1.	A.Kitzberg - " Enne kukke ja koitu "	1946	1	3.3o6
2.	W.Shakspear - "Windsori lõbusad naised "	1947	9	5.371
3.	E.Vilde -"Kui Anija mehed Tallinnas käisid"	1948	4	5.983
4.	E.Bornhöhe - " Villu võitlused "	1949	5	8.148
5.	J.Teder-A.Sats - " Tasumisäike "	195o	5	6.445
6.	E.Bornhöhe - " Villu võitlused "	1951	12	16.o77
7.	A.Hint - " Tuuline rand "	1952	7	14.378
	K o k k u:		43	59.7o8

Tartu Ülikooli Raamatukogu
ARHIIVKOGU

Andmed:

1. 1946.a. , ENSV Teatri- ja Muusikamuuseum,
   ENSV Teatrid, Statistika 1940 - 1956.a.
2. 1947 - 1952.a., "Ugala" arhiiv, Aruanded 1947 -1954.a.

III "Ugala" loomingulisi saavutusi ja puudujääke aastail 1944 - 1954.

Teatrikunst on oma olemuselt pidupidulik kunst ja iga hea lavastuse valmimine on pidupäevaks selle osalistele ja teatrisõpradele. Teatrite parimad lavastused tõestavad, et edu võib saavutada ainult võimalikult täielikult väljendades autori mõtet tema stiilile vastavate lavaliste vahenditega. Teater ei salli ükskõiksust, ta nõuab armastust, loomingulist põlemist. Seega pole juhuslik, et etapilisteks etendusteks teatris ja etapilisteks osadeks näitlejail on olnud alati need, millest nende loojad on kirglikult haaratud. Need lavastused ja osad, mis ei haara ei näitlejat ega lavastajat, ei muutu kunagi kunstalasteks sündmusteks.

Teatril on oma seadused ja need nõuavad, et kõige tähtsam, olulisem sünniks laval. Alles siis pääseb näidendi idee mõjule ja selle sisust huvitub vaataja, hakates kaasa elama sellele, mis sünnib laval. Teater peab kindlalt teadma, mida nimelt ta tahab vaatajale öelda ja missuguses kunstilises vormis ta seda kõige

eredamalt ja selgemalt ütleb. Kui teater oma lavastustega vaatajat erutab, äratab temas mõtteid, siis pole karta publiku puudust.Muidugi ei saa unustada vaatajate kultuurilist taset, mis ei ole ühesugune. Et teatril on väga suured võimalused mõjutada publikut, siis tuleb tal orienteeruda eesrindliku vaataja tasemele, tõstes selleni ka ülejäänud vaatajad, vastasel juhul vähendaks teater nõudlikkust enese vastu ja lõpptulemusena kaotaks ikkagi vähemeesrindliku vaataja, sest ka viimane kasvab ja areneb.

Nõukogude teatrile ilmet andvaks ja teda kandvaks on ja jääb nõukogude inimese elu ja võitlust kujutav kaasaegne näidend.Võitlus selliste näidendite ereda kunstilise lahendamise eest on nõukogude teatri põhiülesanne.

Nagu eelnevast peatükist nähtus, on "Ugala" repertuaaris domineerival kohal nõukogude autorite tööd, vähemal arvul aastail 1946,1949 ja 1954. Millised neist on otseselt olnud kaasaegsed, millised mitte, selleks tuleb vahet teha kaasaegsuse probleemi kahe külje vahel. Nimelt omab kaasaegsus nii laiemat kui kitsamat mõistet. Kaasaegne laiemas mõttes on alati kaasaegne, need on nn.inimkonna " igavesed probleemid", mis püsivad päevakorras üle ühe ajastu raamide. Eriti on see maksev klassika kohta.Kaasaegne kitsamas mõttes on aga see, mis

räägib küll antud ajastust, olles väga aktuaalne momendil, kuid kas sellest osutub midagi püsivaks, igaveseks, kaasaegseks laiemas mõttes, on teadmata. Kahtlemata on "Ugala" repertuaaris olnud nii üht kui teist, kuid rohkem kindlasti kaasaegset laiemas mõttes.

Nõukogude Eesti tänapäeva kajastavaid teoseid on "Ugalas" lavastatud seitse, esikohal neist A.Jakobsoni tööd, siis A.Liivese ja J.Tedre tööd.Kahjuks ei saa öelda, et kõik nende seas oleksid olnud ideoloogiliselt ja kunstiliselt kõrgeväärtuslikud.

Teater ei saa luua näitekirjanikku, kuid ta võib kirjanikku abistada lavalise teose kirjutamisel,selleks on vaja aga ka kirjaniku tahet. Koostöö teatri ja autorite vahel on olnud katkendlik ning vähene.

Koostöös teatriga on "Ugalas" lavastatud A.Jakobsoni näidendeist: "Elu tsitadellis", "Võitlus rindejooneta", "Meie elu" ja "Kaitseingel Nebraskast". A.Liiveselt - "Uus elu"ja "Mäng armastusega".Vestlusest teatri näitejuhi K.Adraga ilmneb, et A.Jakobson tegi oma näidendi "Meie elu" kohasemaks "Ugalale". Et on olnud lubadusi mõningatelt teistelt autoritelt nende näidendite saamiseks, kuid lubadused on jäänud lubadusteks. Ka A.Liivesega on hiljem side katkenud, kuna ta nüüd kirjutab peamiselt suurematele teatritele.[1]

---

1. Vestlusest teatri näitejuhi K.Adraga.

Hilisemate aastate töö selles osas aga näitab edasiminekut kontakti näol E.Vaiguri, V.Rähna ja eriti läti kirjaniku G.Priedega.

Eelpool nimetatud nõukogude eesti autorite lavastustega "Ugalas" saavutati paremaid tagajärgi 1947.a. A.Jakobsoni "Elu tsitadellis" lavaletoomisega, milline kuulub eesti nõukogude dramaturgia väljapaistvamate teoste hulka.Näidendi lavastas külalisena Enn Toona, kes tegi näidendi tekstis ja üksikutes stseenides ümberpaigutusi, kohandades seda väikelavale. "Elu tsitadellis" lavastusega näidati veenvalt, et seisukoht - ei poolt ega vastu, viib inimese paratamatult rahva vaenlastele kaasaaitamisele.Arvustus tõstab esile näitlejaist A.Satsi - Richard, A.Laar - Ralf, R.Murss-Kuslap jt., kuid puudusena seda, et lavastuse raskuspunkt oli viidud prof. Miilase "apoliitilisuse" paljastamiselt Ralfi ja Richardi paljastamisele, mille põhjustas prof. osa nõrk täitmine näitleja A.Niine poolt. [1] Sama näidendiga esines "Ugala" kollektiiv ka Tallinnas XII üldlaulupeo ajal, kus lavastusele anti hea hinnang.

A.Jakobsoni järgnevad lavastused "Ugalas" - "Võitlus rindejooneta"(1948), "Meie elu" (1950) ja "Kaitseingel Nebraskast" (1953), ei kujunenud teatrikollektiivile selliseks saavutuseks nagu oli seda

---

1.Vt. S.Kulap, "Ugala" rõõmustavad edusammud,"Rahva Hääl" 1947, nr.165.

"Elu tsitadellis".Tuleb aga hinnata teatri huvi A. Jakobsoni loomingu vastu, kes käsitledes meie elu teravamaid probleeme on aidanud paljusid inimesi vabaneda vääradest kontseptsioonidest ja leida oma kohta elus.

Oma näitekirjaniku teed alustas A.Liives näidendiga "Mäng armastusega".Nagu ikka algajal dramaturgil, oli selles küllaltki suuri puudusi, mida lavastaja A.Sats lavastseenidega pidi tasa tegema.Teatri huvi näidendi vastu võib seletada sellega, et oli tegemist esimese üliõpilaselu käsitleva näidendiga, mis sisaldas terve rea hästikirjutatud lehekülgi ja huvitavaid karaktereid.

Teiste nõukogude autorite hulgas on esikohal nõukogude vene autorid, kelle teostest esimestena toodi lavale A.Korneitšuki, B.Gorbatovi, K.Simonovi jt. teoseid. Esimeseks silmapaistvamaks saavutuseks kujunes aga B.Lavrenjovi näidendi "Murrangu" lavastus 1947.a. Teater kulutas küll selle näidendi lavastamiseks palju aega, mistõttu lavastati 1947.a. teisel poolel vähe uusi näidendeid, kuid see on mõistetav sellise ulatusliku lavastuse puhul nagu seda on "Murrang". Teatrikollektiivile olid siin massistseenide kujutamisel heaks abilisteks Viljandi II Keskkooli draamaringi liikmed, sest teatri oma kollektiivist ei piisanud "Murrangu" lavaletoomiseks. Üldse tuleb hinnata "Murrangu" lavastamist "Ugalas"

sest väiketeatrite võimalused revolutsioonilise võitluse temaatiliste näidendite lavastamisel on piiratud nii koosseisu kui ka materiaalsete tingimuste poolest.Vaatamata raskustele saavutas "Ugalas" "Murrangu" lavastus edu, lavastaja E.Toona, suutes edasi anda revolutsioonilise võitluse mehisust, näidata vanade tõekspidamiste kokkuvarisemist ja uute sündi.Näidendi osatäitjatest, kes näitasid elamuslikku ja sügavat mängu, tõstetakse esile R.Murssi - Artemi Godun, K.Adra - Berssenev, E.Raueri- Tatjana jt. ning ühtlasi märgitakse ära ansambli terviklikkust. [1] See on seda veelgi hinnatavam, sest ansambel oli ju "kokkulapitud".Ansambli teket "Ugalas" on soodustanud näitlejate ühtlane tase, puuduvad nn.tipud, mis nii mõnelgi teatril on komistuskiviks ansambli loomisel.

Eelpool mainitud nõukogulike lavastuste tulemusi võrreldes 1944 -1946.a. lavastustega, peab märkima, et kollektiiv oma arengus sammus ülesmäge.Algul esinenud otsisklemistest jõuti nõukoguliku elu tunnetamiseni, nõukogude inimese tundemaailma õigele lahtimõtestamisele, mis tõi kaasa kontakti süvenemise teatri ja publiku vahel.

1949.a. lavastatud A.Arbuzovi "Kuue armastatu" ja 1950.a. lavastatud V.Sobko

---

1. "Sakala" 1948, nr.8.

"Teise rinde taga" lavastuste eest pälvis teater autasu.

A.Arbuzovi kõmöödia "Kuus armastatut" käsitleb sotsialistliku võistluse ja töö eesrindlikkuse küsimusi masina - traktorijaamas.Näidendis antakse värvikas pilt masina - traktorijaama töötajate elust ning tegevusest, mis pakub suurt huvi eriti meie maaelanikkonnale.Nimetatud lavastusega näitas "Ugala" kollektiiv, et ta on õigesti aru saanud suurest ja vastutusrikkast osast, mis meie teatritel on täita laiade rahvahulkade kasvatamisel. Arvustuses lavastuse kohta on kiitvalt alla kriipsutatud näidendi aktuaalsust, kus õigesti on rõhutatud enamikke stseene ja repliike, kuid soovida jätab näidendi põhiidee lahtimõtestamine ja selle edasiarendamine laval. [1]

Ukraina kirjaniku V.Sobko "Teise rinde taga" oli "Ugala" kollektiivile küllaltki raskeks ülesandeks, millega tuldi toime enam kui rahuldavalt.

Näidendi sündmustik toimub Suure Isamaasõja lõpu eel,kui inglise - ameerika väejuhatuse poolt teostatakse teise rinde loomine.Algtegevus aga fašistlikus koonduslaagris,kuhu on sattunud

---

1. "Sakala" 1949, nr.55.

ka nõukogude naislendur Tanja Jegorovna ja inglanna Jane Grosby. Tanja päästab Jane elu ja edaspidine tegevus toimub juba Londoni lähedal Grosbyde perekonnas, kus Tanja on alatute mahhinatsioonide tunnistajaks. Siin nõustub Jane Grosby suurmagnaadi Gibsoni alatu ettepanekuga ja Tanja satub tänu tema kaasabile uuesti koonduslaagrisse, kust ta põgeneb ja Gibsoni räpased teod paljastatakse.

Näidendi lavastas A.Sats, kes oli õigesti lahti mõtestanud näidendi idee - näidata imperialistide tõelist palet, kahe maailma teravaid erinevusi, märgitakse arvustuses. [1] Osatäitjatest tõstetakse esile E.Raueri - Tanjat, L.Aru - Jane, R.Murssi - Gibsoni ja A.Niine - Grosbyd.Ühtlasi märgitakse arvustuses, et "Teise rinde taga" lavastus näitas edasiminekut nõukogude inimeste kujutamisel. [2]

Arvuliselt teisel kohal "Ugala" repertuaaris on lavastused klassikalisest dramaturgiast.Nii on sõjajärgse kümne aasta jooksul lavastatud 32-e klassiku tööd.Neist 13 -eesti, 11-vene, 2 - ukraina ja 6 lavastust lääne klassikast.Klassikalavastuste lähemal vaatlusel jäävad esialgu välja klassika - vabaõhulavastused, mida käsitletakse vabaõhulavastuste juures.

---

1. "Sirp ja Vasar" 1950,nr.7.
2. Seesama

Rääkides sotsialistliku kultuuri ehitamisest, ütleb Lenin:"On vaja võtta kogu kultuur, mille kapitalism on jätnud ja sellest üles ehitada sotsialism. On vaja võtta kogu teadus, tehnika, kõik teadmised, kunst. Ilma selleta meie ei saa üles ehitada kommunistliku ühiskonna elu." [1]

Kõik see kehtib täiel määral ka minevikupärandi kohta teatrikunsti alal.Nõukogude teatri ülesanne klassika puhul on klassika kaasaegses tõlgitsemises s.t. klassika tuleb panna kõlama kaasaegselt mitte tema vägivaldse moonutamise, kaasaegseks muutmise teel, vaid ideelise tõlgitsemise kaudu. Tõeline kunstiteos peab meile näitama midagi uut, näitama ka vana sellisest uuest küljest, millisest seda varem pole näidatud ning seda, mis on temas aktuaalset, vajalikku ja huvitavat tänapäeva teatrikülastajale.

Alustades vaatlust eesti klassikast, mida on kõige rohkem mängitud, näeme siin sellisèid lavastusi nagu A.H.Tammsaare "Karin ja Indrek" (1944), O.Lutsu "Suvi" (1944), A.Kitzbergi "Enne kukke ja koitu" (1945), L.Koidula "Säärane mulk" (1945) jt. Paremini lahtimõtestatuks, võrreldes teiste eesti klassikalavastustega "Ugalas", osutus E.Särgava

---

1. V.I.Lenin, Teosed, 29.kd., 1954, lk.52.

"Rahvavalgustaja" A.Meringu dramatiseeringus 1951.a. "Rahvavalgustaja" lavastus, lavastaja A.Sats, assistendid E.Niine - Koppel ja E.Koppel, leidis meie teatriarvustustes üksmeelset head hinnangut.Teater "Ugalast" räägiti siis kui ühest parema ja ühtlasema ansambliga kollektiivist, kellele on omane hea mõõdutunne, hea mäng ja laitmatu kõnekultuur. Oma artiklis "Rahvavalgustaja" kohta märgib H.Lumet - "Lavastuses on sügavalt lahti mõtestatud ajajärk, milles sünnib tegevus.Kõik tegelased olid liitunud ühtseks kindlaks kunstikollektiiviks. Ka kõige väiksemate osade kandjad äratasid tähelepanu karakterite ilmeka väljakujundamisega." [1]

Küllaldase selgusega oli välja toodud ka teose põhiidee, näidatud, et antud ühiskondlikku korda tema tagurluses ja reaktsioonilisuses pole võimeline parandama mingisugune sõnakõlksudega opereerivate rahvavalgustajate tegevus.

"Rahvavalgustaja" lavaletoomine teatri poolt kinnitas, et meie kirjanduse mineviku - pärandis on teoseid, mis omavad ideelis - kunstilisi väärtusi ka tänapäeval, pakkudes teatreile väärtuslikku repertuaari.

Sellisele tasemele nagu oli

---

1. "Rahva Hääl" 1951, nr.145.

"Rahvavalgustaja" ei jõudnud teater aga oma järgnevate eesti klassikute dramatiseeringutega, millisteks olid L.Koidula "Ojamölder ja tema minia" (1953), E.Vilde "Vigased pruudid" (1953) ja J.Liivi "Vari" (1954).

L.Koidula "Ojamõldri ja tema minia" dramatiseeringu arutelul teatriühingus öeldi, et see kuulub teatri ja lavastaja A,Satsi vähemõnnestunud tööde hulka.Põhjustena toodi esile etenduse stiili ebaühtlust, odavate võtete tarvitamist ja mõningaid ebaõnnestumisi stseenides. [1] Tundub, et lavastuse väljatoomisega kiirustati, mis põhjustaski nimetatud puudused.

E.Vilde "Vigaste pruutide" lavastusel, lavastaja A.Sats, oli peamiseks puuduseks eeskätt ebaõnnestunud dramatiseering.Dramatiseerija E. Pihlakas oli püüdnud sotsiaalseid vahekordi teravamalt ja selgemalt esile tuua, kui need esinevad Vildel, lootes sellega saavutada sotsiaalselt kõlavamat lavastust, ent rikkus selle järeleaitamise ja ümbertegemisega kirjandusklassikute teoste käsitluse printsiipe. [2]

Kordaläinumaks kui kahe eelmise lavastust, võib lugeda J.Liivi "Varju" dramatiseeringut ja lavastust. Dramatiseeringu lavastas "Ugalas" K.Ader, dramatiseerijad A.Sats ja K.Ader.Õnnestunud

---

1. "Sirp ja Vasar" 1953, nr.21.

2.. Vt. Ü.Poots, Klassiku moonutamise vastu, "Edasi" 1954, nr.69.

oli teose valik ja selle ainetel koostatud dramatiseering, kuid hoolimata õnnestunud momentidest jäi mängulise ebaühtluse tõttu veel mõndagi puudu sügavast teatrielamusest. [1]

"Kui meil ei ole näitlejate hulgas Hamletit, siis ei ole laval "Hamletit", kui ei ole Villut, siis pole ka õiget "Varju".Midagi J.Rebase Villus on vähevõitu. Näitleja teeb, mis suudab, kuid siiski jääb ta osale alla, mille all kannatab kogu etendus", märgivad arvustajad J.Markovitš ja A.Liives.[2]

Kui 1945.a. mängiti vene klassikute töödest ainult A.P.Tšehhovi lühinäidendeid "Kosjas" ja "Karu", siis alates 1946.a. algab vene klassika pidev tutvustamine teatripublikule. Kahtlemata oli see õige, sest vene klassika suurmeistrite tööd olid tuttavad vähesele teatripublikule ja töös nende teoste kujudega kasvasid ka "Ugala" näitlejad.Tunnustust leidnud lavastuste hulgas nagu "Süüta süüdlased", "Mets", "Isad ja pojad" ("Ugalal" "Isad ja lapsed") kõrval omab erilise koha A.Ostrovski "Tulusa ameti" lavastus 1946.a.

Näidendi, mis kujutab tsaariaegse ametnikkonna madalat, ebaausat ja tühist elu möödunud sajandi teisel poolel, lavastas K.Ader.Lavastuse edu

---

1. "Edasi" 1954, nr.84.
2. J.Markovitš- A.Liives, Märkmeid J.Liivi "Varjust" ja selle lavastusest, "Õhtuleht" 1954, nr.122.

tulenes eelkõige sellest, et lavastaja kajastas kunstilis - tõepäraselt reaalset tegelikkust. "Ugala" "Tulusa ameti" lavastuse kohta märgiti, et see oli värske ja ilmekas, millise teatrikollektiiv saavutas ennekõike Ostrovski teksti mahlaka esitamisega ja näidendi kujude tõepärase kujutamisega, millele kaasnes näitlejate tugev ansamblimäng. [1]

Üldse on vene klassikutest kõige enam mängitud A.Ostrovski töid nagu "Süüta süüdlased"(1946), "Tulus amet" (1946), viimane püsis teatri mängukavas veel 1949.a.,"Mets" (1949), "Süüta süüdlased" (1949), "Tõde on hea, kuid õnn veel parem" (1950) ja "Algul mitte krossigi, äkki kolmekppikaline" (1953).

Ka osutusid A.Ostrovski viimased lavastused "Tõde on hea, kuid õnn veel parem" ja "Algul mitte krossigi, äkki kolmekopikaline" kordaläinuks, kuid ei suutnud ületada "Tulusa ameti" lavastust.Selle põhjuseks peetakse asjaolu, et teatrikollektiiv lootis varem omandatud kogemustele Ostrovski mängimisel ja ei töötanud näidendeid detailselt läbi. [2]

Nõukogude Liidu teiste rahvaste klassikute töid on "Ugalas" lavastatud vähe, mida kindlasti on raskendanud tõlkeküsimus.Esimesena vabariigi teatritest asuti küll tutvustama ukraina klassika

---

1. "Õhtuleht" 1947, nr.154.
2. "Sirp ja Vasar" 1951, nr.1.

paremikku. Toodi lavale I.Franko näidend "Varastatud õnn", mida teatris lavastati kahel korral.Esimene kord 1952.a. ja järgnevalt 1954.a. Ukraina Venemaaga taasühinemise 300 aastapäeva puhul.

Lääne klassikute töödest on mängitud "Ugala" laval C.Goldoni "Mirandolinat" (1945) ja "Lõbusat juhtumit" (1950), W.Shakespeare'i "Windsori lõbusaid naisi" 1947.a. vabaõhuetendusena, A.Scribi "Karjeriste" (1949), I.Moliere'i "Ebahaiget" (1952) ja G.Lessingi "Emilia Galottit" (1954).Nendest lavastustest saavutas teatrikollektiiv oma parima Moliere'i "Ebahaigega", nõrgemaks jäi aga G.Lessingi "Emilia Galotti".

I.Moliere'i "Ebahaigega" esineti ka noorte lavajõudude loomingulisel ülevaatusel 1952.a. Kuna Moliere'i teoseid on Eesti teatrites suhteliselt vähe mängitud, puuduvad lavajõududel ka suuremad kogemused tema loomingu tõlgitsemiseks, mistõttu "Ugala" kollektiivi poolt esitatud lavastusega jäädi rahule. Külalisetenduse puhul Tartus on märgitud, et lavastus jättis väga hea mulje just tänu oma värskusele ja mängu hoogsusele, et lavastuse loojad suutsid toredasti edasi anda Moliere'i komöödiale omast sädelust ja temperamenti. [1] "Ebahaige" lavastas "Ugalas"

---

1. "Edasi" 1952, nr.88.

K.Ader, assisteeris L.Vaga.Paremaid osatäitmisi noorte näitlejate poolt oli L.Vagal - Angelique, I.Urmil Beline, J.Rebasel - Diafoirus, E.Koppelil - Thomas. [1]

Koostades repertuaari peab teater arvesse võtma kollektiivi kandejõudu ja näitlejate individuaalseid omadusi, mida ilmselt "Emilia Galotti" puhul ei tehtud.Ka parim lavastaja ei suuda luua täisväärtuslikku lavastust kui puuduvad sobivad osatäitjad, mis on täiel määral kehtiv ka "Emilia Galotti" kohta. Lavastuse ebaedu oli tingitud eelkõige vastavate osatäitjate puudumisest, seda eriti Emilia ja tema isa näol, millele lisandus pealiskaudne tutvumine autori ja ajastuga.Oma artiklis "Emilia Galotti" lavastuse kohta "Ugalas" kirjutab S.Levin:"Vaadates "Ugala" etendust kaldud tahtmatult arvama, et "Emilia Galotti" lavastaja "Ugalas" -K.Ader ja osatäitjad ei ole võtnud vaevaks tutvuda Lessingi kunstiteoreetilise pärandiga, et nad kergekäeliselt asetasid Lessingi dramaturgia ühte ritta nende tema kaasaegsete klassitsistliku tragöödia epigoonide draamatoodanguga, kelle esteetika vastu võitles Lessing." [2]

Peale nende on välismaa autorite loomingust lavastatud veel M.Sievertsi "Mülkasoo"(1944), M.Pagnoli "Eluaabits" (1945), L.Hellmanni "Villa Farelli"-

---

1. "Õhtuleht" 1952, nr.38.
2. Vt. S.Levin, Lessingist mööda, "Õhtuleht" 1955, nr. 27.

(1945), A.Kronini "Jupiter naerab" (1946), I.Kalmani "Mariza" (1948), H.Fasti "Kolmkümmend hõbeseeklit" (1952) ja N.Hikmeti "Legend armastusest" (1954).Sisukamana ja saavutusena tuleks esile tõsta türgi kirjaniku N.Hikmeti "Legendi armastusest" lavastust.Poeem "Legend armastusest" on lavastamiseks küllaltki raske, sest siin on fantastilised ja tõepärased elemendid väga tihedalt läbipõimunud.N.Hikmeti poeemi sügavad mõtted - inimlikkus ja naiselikkus ehk teiste sõnadega isikliku õnne vastuolu inimarmastusega, võitlus isikliku õnne eest, millest hiljem kujuneb võitlus rahva parema ja helgema tuleviku eest, esitavad lavastajale ja näitlejale suuri nõudmisi nii lavakultuuri kui ka kunstilise maitse osas.

Et "Ugala" kollektiiv selle ülesandega toime tuli, sellest annavad tunnistust publiku soe vastuvõtt etendustele nii Viljandis kui külalisetendustel. Lavastaja A.Satsi ning näitlejate P.Ruubeli ja H.Aruse - Ferhad, E.Torgeri ja E.Koppeli-Niine - Širin töö oli vilja kandnud.Mehmene Banu osatäitjad, kelleks olid L.Vaga ja L.Aru oli puudujääke. L.Vaga ei leidnud õiget tooni selle keeruka sisemaailmaga naise karakteri avamiseks, kuna L.Arul lõid läbi liig "argipäevased " noodid, mis ei olnud kooskõlas etenduse lüürilise alatooniga. [1]

---

1. "Noorte Hääl" 1954, nr.50.

Täiskasvanute lavastuste kõrval ei ole teater unustanud ka oma pisikesi teatrisõpru, seda eriti ajavahemikul 1948 - 1952.a., mil "Ugalas" tegutses nukuteater.Kahel järgneval aastal ei esitatud aga ühtki noorsoolavastust.Nukulavastuste ärajätmise põhjuseks oli asjaolu, et viimased killustasid teatri tööd, toimusid mitmekordsed proovid, mis muutusid ülejõukäivateks ja kuna teatri majanduslik olukord oli paranenud, vastav teater moodustatud Tallinnas, jäetigi nukulavastused ära.Teatri direktor A.Kukk märkis, et lavastusi laste jaoks ei tehta majanduslikel kaalutlustel.Noorsoolavastuste tegemine nõuab muusikat, mida "Ugalal" pole, enamik lastenäidendeid on mõeldud suurele kollektiivile, kuid "Ugala" kollektiiv töötab pidevalt kahes trupis ja viimase taksitava tegurina tuleb arvesse lasteetenduste odavamad pääsmed, mis plaani täitmisel on miinuseks.[1]

On tõsi, et Vabariiklik Nuku - teater teenindab aeg - ajalt kogu vabariiki, et õpilased ise lavastavad neile kohaseid näidendeid, kuid ka teatril oleks tulnud järgnevatel aastatel mõelda noorele teatrikülastajale ja leida võimalusi noorsoolavastusteks.Muidugi ei ole ainult "Ugala" üksi võlglane meie noorsoo ees, vaid ka teiste teatrite

---

1. Vestlusest teatri direktori A.Kukega.

repertuaaris oli selles osas lünki.

Nukulavastuste repertuaar koosnes peamiselt muinasjutu ainestikust, mis oli määratud just pisematele teatrikülastajatele, kuid vanemale koolieale ei pakutud tema eale vastavat, kuigi viimased muidugi heameelega vaatasid ka nooremate lavastusi. Esimeste nukulavastuste juures kasutati niitnukke , mis on üldiselt hoopis kunstipärasemad kui käpiknukud. Esimese nukulavastuse jaoks kirjutas nukunäidendi E. Toona, kes oli sel ajal "Ugala" kunstiline juht.Selleks oli "Sipelgas ja rohutirts" kahes osas.Näidendi kirjutaja võttis arvesse noori nukunäitlejaid, kellel puudusid kogemused tõõs , kuid püüdis anda ka huvitava sündmustikuga näidendit.Mõne kuu kestel tehtud töö näitas, et näitlejad olid oma ülesandega toime tulnud ja nad olid andnud noorele teatrikülastajale meeldivaid etendusi.

Menukamaks oma külastatavuse poolest osutus "Sipelgas ja rohutirts", peale selle "Kassi maja", "Punamütsike", "Hunt ja rebane" ja "Võlukaloss".

Vabaõhulavastused on "Ugala" vana traditsioon ja selle jätkamine nõukogude korra ajal on seda tervitatavam.Viljandi lossimäed pakuvad vabaõhulavastusteks suurepäraseid looduslikke tingimusi, mistõttu ka seda kohta on pidevalt selleks kasutatud.

Vabaõhulavastusi võiks nimetada teatrikunsti monumentaalseks žanriks, millel on oma spetsiifika. Eriti esitab ta suuri nõudeid häälelises osas ja siin on "Ugala" saavutanud häid tulemusi ja kiitvaid hinnanguid, mis näitab K.Adra viljakat tööd diktsiooni- ja kõnetehnika alal. Teatri oma kollektiivist pole kunagi jätkunud vabaõhulavastuste jaoks, seda enam peab hindama "Ugala" massistseene, mis on liitunud orgaaniliselt üksiktegelaste esinemistega, näitejuhi poolt tehtavat tõhusat tööd väljastpoolt kollektiivi esinejatega.

Vabaõhulavastusi on "Ugalas" olnud vaadeldaval perioodil seitse, A.Kitzbergi "Enne kukke ja koitu" (1946), W.Shakespeare'i "Windsori lõbusad naised" (1947), E.Vilde "Kui Anija mehed Tallinnas käisid" (1948), E.Bornhöhe "Villu võitlused" (1949 ja 1951) J.Tederi - A.Satsi "Tasumisaike" (1950) ja A.Hindi "Tuuline rand" (1952). Nagu nähtub ülaltoodust, on enamikul juhul lavastatud ajaloolisi teemasid. Vabaõhulavastuste teemade kohta võib öelda, et seal pole kajastamist leidnud tänapäeva elu oma aktuaalsete teemadega, mis muidugi on olnud miinuseks vabaõhu repertuaari valikul.

Enamikul juhul on vabaõhuetendused toimunud Viljandis laulupidude ajal arvuka publiku osavõtul. Ka väljaspool Viljandit anti etendusi peamiselt seal, kus selleks olid looduslikult sobivad kohad, nagu Helmes, Karksis ja Tartus.

Üldse on "Ugala" tegevus olnud mitmekülgne, katsetusi peaaegu kõigis lavalistes žanrites. "Ugala etenduste kohta kirjutab P.Põldroos: "Viljandi teatri "Ugala" etendusi on mõnus vaadata. Neis ei ole küll midagi erakordset ega sensatsioonilist, kuid neis on tunda uut, värsket ja nooruslikku. On näha hoolast, läbimõeldud tööd, ja on näha, et seda tööd on tehtud suure armastusega. "Ugala" repertuaaril on oma nägu, selle valikul ei vahi teater ringi teiste teatrite järele, vaid otsustab oma peaga." [1]

"Ugala" parimad lavastused nagu E.Särgava "Rahvavalgustaja", N.Hikmeti "Legend armastusest" jt. tõestavad veenvalt, et loomingulist edu võib saavutada ainult täielikult väljendades autori mõtet vastavate lavaliste vahenditega.

Teatri saavutused on nõudnud rohkesti tööd ja pingutusi, eriti kui arvestada, et rajooniteatrite võimalused on märksa väiksemad kui Tallinna või Tartu teatreil, et loominguline kollektiiv ei ole pidev.Teatri töös on olnud puudujääke nõrkade lavastuste näol, raskusi järjest muutuva ansambli kujundamisega, palju tööd noorte näitlejatega. Vaatamata mõningatele puudustele töös on teater "Ugala" pidevalt püsinud meie rajooniteatrite esirinnas ja andnud oma panuse rahva ideelis - kultuurilisel kasvatamisel.

---

1. P.Põldroos,Noorus teatris ja teatri noorus,"Eesti Nõukogude Teater", almanahh I, 1954, lk.111

Golub - J. Rebane, Katja - L. Aru,
Vaganov - H. Mandri, Markov - E. Ralja.
K. Simonovi „Ühe armastuse lugu".

Stseen V. Dõnhovitšnõi - M. Slobodskoi vodevillist
„Kus on see tänav, kus on see maja?"

J. Liivi „Vari" – õitsel.

Tõnnu - H. Arus, Villu - J. Rebane. J. Liivi „Vari".

Helene - M. Sonn, Villu - J. Rebane, parun - P. Rumbel, opman - A. Juhani, kasakas - V. Ader. J. Liivi „Vari".

Jaak - A. Kütt, Miina - E. Torger, Leena - J. Urmi, Enn - P. Kilgas. E. Vilde - „Vigased pruudid".

Vasar - A. Kütt, Villem - E. Koppel, Susi - E. Torger, Rihvand - E. Valge. M. Metsanurga „Haljal oksal".

Vasar - A. Kütt, Susi - E. Torger, Villem - E. Koppel. M. Metsanurga „Haljal oksal".

Emilia - E. Niine-Koppel
Appiani - E. Ralja
G. Lessingi „Emilia Galotti".

Marinelli - E. Koppel,
Gonzaga - E. Valge.
G. Lessingi „Emilia Galotti".

Ferhad - P. Ruubel, Širin - E. Torger
N. Hikmeti „Legend armastusest."

Ringreisil - enne etendust.

IV Kaader ja selle kasvatamine "Ugalas".

Kaadri kasvatamine ja repertuaari taseme tõstmine on meie nõukoguliku teatri arengu põhieelduseks.

Suured kohustused loomingulise kaadri kasvatamise, teatri kogu loomingulise elu õige suunamise alal on pandud näitejuhtidele, kes on esmajoones juhtijad - kasvatajad.Nõukogude teatris tunnetatakse näitejuhikunsti kõigepealt näitleja kaudu, näitejuhi oskusest koos näitlejate ansambliga lahendada etenduse ideeline mõte, tema oskusest äratada ja õigesti suunata näitleja loomingulist fantaasiat, kasvatades temas tõelist lavakunstnikku.

Käsiteldava ajavahemiku s.o. kümne aasta jooksul on "Ugalas" tegutsenud 11 lavastajat, nimeliselt järgnevad: E.Verme, K.Ader, E.Neemre,A.Sats, E.Toona, A.Mägi, L.Martin, R.Murss, O.Põlla, E.Niine-Koppel, E.Koppel. Neist kauemat aega on tegutsenud lavastajatena "Ugalas" K.Ader ja A.Sats, kelledel on suuri kogemusi töös näitlejatega.

Eesti NSV teeneline kunstitegelane Karl Ader töötab näitejuhina teatris "Ugala" alates 1944.a. ja on lavastanud seal suure hulga näidendeid

Tema repertuaaris on nii nõukogude kirjanike kui ka klassikute teoseid. K.Aderit, kui näitejuhti on tabavalt iseloomustanud P.Põldroos järgnevalt:"Karl Ader armastab laval sügavaid tundeid ja teravaid vahekordi, kuid ta tõlgib need nagu mingisse meloodilisse tartu murrakusse, mida ta isiklikult armastab poetada oma kõnesse.Töös näitlejatega paneb ta erilist rõhku detailide väljatöötamisele, mis kõige täpsemalt ja kõige ilmekamalt väljendaksid kõige peenemaidki psühholoogilisi võnkumisi inimeses. Adra lavastustes näeme, et v ä i k e asi ei ole sugugi p i - s i asi. Adra lavastused ei ole kunagi pealetükkivad, nende kohal on alati näitejuhi ettevaatlik küsimus - kuidas teile meeldib?" [1]

Pealegi on K.Ader paremaid spetsialiste lavakõne ja häälduamise tehnika alal, kelle teeneks on "Ugala" näitlejate laitmatu kõnekultuur.Ta on läbi viinud kõnetehnika alalisi seminare kõikides meie vabariigi teatrites ja tegutsenud külalislavastajana Pärnu, Rakvere ja Tartu teatrites.

Ka peanäitejuht A.Sats, kes samuti töötab teatris 1944.a. ja omab Eesti NSV teenelise kunstitegelase nimetust, on suurte kogemustega näitejuht.Ta on andnud rea üldist tunnustust

---

1. P.Põldroos, Noorus teatris ja teatri noorus, "Nõukogude Eesti Teater", almanahh I, 1954, lk.111.

leidnud lavastusi nagu "Kuus armastatut", "Rahvavalgustaja", "Legend armastusest" jt. Saavutatu kõrval on ka ebaõnnestumisi, seda just "Vigaste pruutide" ja "Ojamõlder ja tema minia" näol, mis erinevad eelnevaist niivõrd, nagu polekski nad ühe ja sama lavastaja loodud.

A.Satsi on P.Põldroos iseloomustanud järgnevalt: " Aleksander Sats armastab eredaid värve. Ta on alalises liikumises, tema poosis on teatraalsust heas mõttes, tema misanstseenid on lahtised, dünaamilised, staatika on talle tundmatu. Töös näitlejatega püüab ta saavutada teravat välist karakteersust. Ta piitsutab seal, kus Ader ainult noomib. Satsi lavastustest kostab alati enesekindel, sageli liigagi enesekindel näitejuhi veendumus: mina arvan nii !" [1]

Olles küll vastandlikud oma kunstnikutemperamendi poolest on nad suurepäraselt täiendanud teineteist.

Teatri noortest näitlejatest on lavastajatena tegutsenud Elvi Niine - Koppel ja Einari Koppel. Esimese esiklavastuseks oli I.Uspenskaja -L. Ôšanini "Isiklik asi", mille kohta märgib P.Põldroos, et see paistis silma hea maitsega ja tegelaste vahekordade mõistmisega, kuid lavastaja oli sattunud

---

1. P.Põldroos,Noorus teatris ja teatri noorus, "Nõukogude Eesti Teater",almanahh I,1954, lk.112.

liigselt psühholoogitsema. [1]

Einari Koppeli poolt lavastatud vodevilli "Kus on see tänav, kus on see maja?" kohta kirjutab P.Põldroos: "... lavastus näitas, et tegemist on andeka ja julge näitejuhiga, kellelt tulevikus võime mõndagi loota. Lavastuses on palju leidlikkust, värsket ja isikupärast. Kuid noor näitejuht ei ole suutnud lahendada žanri." [2]

Nagu nähtub eespool äratoodud lavastajate nimestikust, on enamikul juhul kasutatud lavastajaid oma kollektiivist. Nii on E.Verme, E. Toona, A.Mägi, L.Martin, R.Murss ja mõlemad Koppelid töötanud teatud ajavahemikul "Ugalas".Erandi moodustab vaid O.Põlla, kes lavastas 1952.a. G.Muhtarovi "Allani perekonna".

Näitleja on teatri spetsiifika peamine kandja. Lavastaja mõttelend võib olla kuitahes huvitav ja suur, ent kui ei ole näitlejat, kes seda teostab, siis ei ole ka lavastust.

Draamateater "Ugala" näitlejatekollektiiv on olnud üsnagi kõikuv nii oma arvu kui ka inimeste poolest. Selle põhjuse leiame teatris eneses, milline on olnud juba aastaid meie teatrinäitlejate taimelavaks. Siit on võrsunud mitmed meie varasemad

---

1. P.Põldroos, Noorus teatris ja teatri noorus, "Eesti Nõukogude Teater", almanahh I, 1954, lk. 112.
2. Seesama.

operetijõud ning on teinud oma esimesed sammud vanema põlve näitlejatest Anna Tamm, Andres Särev, Alfred Mering, Hugo Malmsten, Helle Raa, Olli Ungvere jt. Ka nõukogude korra perioodil on "Ugalas" arenenud kõrge lavalise tasemega näitlejaiks Evi Rauer, Laine Vaga, Eero Neemre, Raido Murss jt., kelledest paremad on jällegi ära „nopitud" vabariigi suuremate teatrite poolt. Nii töötavad endistest "Ugala" näitlejatest praegu Evi Rauer ja Elvi Niine- Koppel Eesti Raadio juures, Heino Mandri, Johannes Rebane Tallinna Draamateatris, Maimu Sonn ja Einari Koppel "Vanemuises".

Juba 1945.a. moodustati teatri juurde õpperühm, mida tingis vajadus, anda teatri noortele näitlejatele teadmisi näitlejameisterlikkuse tõstmiseks. Töö õpperühmas kestis kaks aastat ja selle tööst võtsid osa peale teatri noorte näitlejate ka asjahuvilised väljastpoolt. Õpperühma tööd juhendasid K.Ader, A.Sats, E.Verme. Pidevalt on tööd tehtud ka näitlejate kõnetehnika ja loogilise lugemise alal, konsulteeritud isikliku repertuaari kujundamisel.

"Ugalas" on terve rida näitlejaid, kes on omandanud kõnekultuuris küllaltki märkimisväärseid tulemusi nagu Laine Vaga, Edgar Valge, Erna Konts, Erika Torger, Heino Mandri, Voldemar Ader Einari Koppel jt.[1]

---

1. Vestlusest K.Adraga.

Esialgu koosnes teatri kollektiiv 34 näitlejast, millele lisandus veel 12-ne liikmeline orkestrikoosseis. Seoses teatritöö ümberkorraldamisega 1948.a. jäi näitlejate koosseisu suuruseks 26, mis on püsinud kuni tänini, orkestrikoosseis kaotati ära.

Kvalifitseeritud kaadrit noorte lavajõudude näol on teater saanud teatriinstituudi lõpetajatest, kelledest "Ugalas" on töötanud Priit Ratas, Johannes Rebane, Inge Urmi, Elvi Niine -Koppel, Einari Koppel ja Maimu Sonn. Kahjuks on nimetatuist ainult veel üks "Ugalas" - Inge Urmi.

Noortest näitlejatest on peale osatäitmiste töötanud näitejuhi assistentidena Priit Ratas - P.Pavlenko - Rodzinski "Õnne" lavastamisel, E.Niine - Koppel E.Särgava "Rahvavalgustaja", E. Zalite "Sõna on naistel" ja G.Muhtarovi "Allani perekonna" juures.

Mitmekülgseid lavakujusid on annud noortest näitlejatest E.Koppel - vana muusik Lemm I.Turgenevi "Aadlipesas", joomar apteeker E.Särgava "Rahvavalgustajas", paadunud kulakuvõsu Andrei Štšeglovi draamas "Pime mets". Ka näitleja M.Sonni osatäitmised üliõpilase Sallina A.Liivese näidendis "Mäng armastusega" ja Liisana I.Turgenevi "Aadlipesas" olid kõigiti õnnestunud.

Noorte näitlejate assisteerimise alal on esinenud ka puudusi.Pole suudetud anda küllalt süstemaatiliselt konkreetseid ülesandeid ja tagada vajalikku iseseisvust ülesannete läbiviimisel kuna näidendite ettevalmistamise aeg on olnud piiratud.[1]

Teater on järelkasvu küsimustega pidanud rohkem tegelema, kui see on kasulik olnud tema kunstilisele tasemele, mida on tinginud näitlejate voolavus. "Ugala" on püüdnud leida täiendust näitlejate kaadrile isetegevuslaval esinenud andekatest noortest. Nii on isetegevuslavalt võetud teatri perre A.Kütt, E.Ralja, L.Õunroos, R.Leissaar, H.Arus jt. Viimastel puudus küll eriharidus, kuid tugineti loomupärastele eeldustele ja teatriarmastusele ning praktilises teatritöös omandasid nad pidevalt teadmisi näitlejameisterlikkuse saladustest.

Kutsealase taseme tõstmiseks on tutvutud, kuid mitte süstemaatiliselt, vabariigi suuremate teatrite lavastuste ja tööga. 1954.a. märtsis käis kogu "Ugala" kunstiline kollektiiv Moskvas loomingulisel komandeeringul, kus tutvuti parimate teatrite lavastuste ja tööga.

Teatri esimeseks direktoriks ja kunstiliseks juhiks ühes isikus oli sõjajärgsel

---

1. Vestlusest K.Adraga.

perioodil Ermu Verme, kes majandusülesannete kõrval oli ka näitejuht - lavastaja.Temale järgnes Enn Toona 1946.a. ja teatrite ümberkorraldamisega 1948.a. tuli "Ugala" kunstiliseks juhiks Leo Martin, keda omakorda välja vahetas H.Tomson 1949.a. Samal aastal lahutati meie teatrites kunstilise juhi ja direktori kohad, mis senini olid ühes isikus. Teatri direktoriks sai H.Tomson ja peanäitejuhiks A.Sats. Seoses H.Tomsoni lahkumisega 1952.a. Tallinna Nukuteatrisse sai "Ugala" direktoriks A.Kukk, kes praegugi töötab sellel kohal.

Ideelis - poliitilise kasvatustöö osas on teatris läbi viidud rahvusvahelisi ülevaateid, poliitilisi seminare, õpitud kommunistliku partei ajalugu, dialektilist ja ajaloolist materialismi. Kõige selle olulisemaks puuduseks on olnud ebajärjekindlus ja süsteemitus. Paljude lavastuste arvustustes toonitatakse ideelis - kunstilise taseme tõstmise vajadust. Ka tänapäeva temaatiliste nõukogude näidendite ülevaatusel 1949.a. juhiti teatri tähelepanu sellele, et hea mängu kõrval jääb lavastustes varju näidendi ideoloogiline teravus, ideeline ilmekus ja selgus.

Viimati mainitud ürituse järel paranes teataval määral töö ideelis - poliitilisel alal. Õpiti tundma ka põhjalikumalt nõukogude teatrikunsti aluseid, viidi läbi referaate Stanislavski

süsteemi põhjalikumaks tundmaõppimiseks.

1954.a. ilmnes, et pole küllaldaselt tõõtatud noorte näitlejatega individuaalselt, vähe rakendatud dubleerimist ja peetud spetsiaalseid loenguid näitlejate kvalifikatsiooni tõstmiseks.

Kõik eeltoodu näitab, et tõõd ideoloogilisel - poliitilisel alal on tehtud, aga see on olnud juhuslik, mille ees süüdlaseks jäävad eelkõige teatri juhtkond ja näitejuhid,kes pole omistanud vajalikku tähelepanu sellele tõõlõigule.

"Ugala" kunstilisest kollektiivist on antud Eesti NSV teenelise kunstitegelase aunimetus näitejuht Karl Adrale 1957.a., näitlejale Anu Murss - Põldarile 1958.a., ja peanäitejuht Aleksander Satsile 1958.a.

Rinnamärgiga "Eeskujuliku tõõ eest" autasustati Eesti NSV 10.aastapäeva puhul 1950.a. näitlejat A.Juhanit. Viimasele anti ka Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi poolt aukiri 1950.a. kauaaegse tõõ ja lavakunsti saavutuste eest. Rinnamärgiga "Eeskujuliku tõõ eest" on autasustatud veel näitlejat Eero Neemret 1957.a.

Lavajuubeleid on "Ugalas" pühitsetud ajavahemikul 1944 -1954.a. neljal korral. 1950.a. tähistati E.Neemre 25.a. lavategevuse juubelit ja A.Juhani 35.a. lavategevuse juubelit. 1953.a. mõõdus

30.aastat lavategevust Anu Murss - Põldaril ja aasta hiljem, 1954.a., 55.a. teatritegevust Jaan Altleisil, ühel "Ugala" asutajaist.Viimane töötas pidevalt "Ugalas" kuni 1957.a., mil ta pensionile siirdus, kuid ta peab tihedat sidet teatriga.

Kokkuvõttena tuleb märkida, et teatris kasvatustöö alal on tehtud märkimisväärset tööd, arvestades eriti näitlejate kaadri vahetuvust ja tööd uute, algajate noortega.Ent see on olnud ebajärjekindel, mis on põhjustanud ka puudujääke lavastustes.

L õ p p s õ n a.

Eesti väiksemate linnade teatrite perest on näidanud eriti hoogsat kunstilist kasvu ja tugevat tõõvõimet Viljandi teater "Ugala". Tööd selle saavutamiseks on tehtud nii laiuti kui sügavuti. Teater on pakkunud rohkesti meeldejäävaid lavastusi, andes oma panuse rahva kommunistliku kasvatamise üritusse.

Kui otseselt aastail 1944 - 1946 oli teatri repertuaaris vähe kaasaegset teemat, siis seda enam oli seda märgata 1947.a., millele kaasnes ka edu ja nõukoguliku "Ugala" väljakujunemine. Raskused 1948.a. ja 1949.a., milleks olid objektiivsed põhjused, sündmused väljaspool teatrit, ei takistanud aga teatri kunstilist edu. Edu jätkus ka aastail 1950 - 1954, mil "Ugalas" lavastati heade tulemustega E.Särgava "Rahvavalgustaja", I.Molierei "Ebahaige" ja N.Hikmeti "Legend armastusest".

Tuleb hinnata rajooniteatrite, nende seas ka "Ugala" kollektiivi, ääretu suurt loomingulist energiat ja teotahet. Ainuüksi maal, otse kultuuri -ja rahvamajades ning kolhoosikeskustes on "Ugala" andnud rohkem kui pool oma etendustest sõjajärgse kümne aasta jooksul.

Stanislavski süsteemis, milline on nõukogude teatrikunsti aluseks, omistatakse keskne koht ansamblimängule ja selle väljakujundamisele laval. See, et ei orienteeruta mitte üksikutele staaridele, vaid lavalisele kollektiivile, ansamblile, moodustab ühe tähtsama printsiibi nõukogulikus teatrikunstis. Selles osas tuleb märkida suurt edu "Ugala" töös, kus on läinud korda lavalist ansamblimängu saavutada. Erinevad arvustused, erinevate autorite sulest hindavad kõrgelt "Ugala" ansamblit. "Ugalal" tuleb oma ansamblit edasi arendada ja säilitada, vaatamata raskustele, kuid seejuures ei tohi unustada, et ansambel on nagu ahel, mille tugevus oleneb sellest, kui tugev või nõrk on tema kõige nõrgem lüli.

"Ugala" teatrile on ka iseloomulikuks jooneks intiimne, kammerteaterlik mängulaad, psühholoogiline süvenemine ja suur seesmise tegevuse pinge. Kollektiiv tunneb oma võimeid ja oskab neid kasutada. Nendes edusammudes on suur osa teatri näitejuhtide tööl, kes hästi tunnevad lava, näitlejaid ning teatri võimalusi ja kasutavad neid otstarbekohaselt, sihikindlalt.

Olles nõudlik enese vastu on teater suutnud tõsta ka publiku nõudlikkust, millest kõige ilmekamalt räägib arvuka publiku poolehoid "Ugala" etendustele nii kodulinnas, Viljandis, kui ka väljaspool.

Kui aastail 1955 ja 1956 oli teatri

juures märgata kõikumist, kunstiliste taotluste ebakindlust, mis teatriringkondades ärevust tekitas, siis tõsist põhjust selleks polnud. Teater oli uue otsingul, püüdis laiendada oma registrit, kuid haaras liiga palju kas alla või üle.

Hilisemad edukad esinemised, eelkõige III Balti teatrikevadel 1958.a., kus "Ugala" tunnistati parimaks rajooniteatriks, näitavad, et eelnevad kahtlused ei pidanud suures osas paika.

Seoses nõukogude ühiskonna lakkamatu edasiliikumisega kasvavad ka rahva vaimsed nõuded.Partei on alati rõhutanud, et meie kunst ja kirjandus suudavad täita oma vastutusrikast ülesannet rahva ideelisel kujundamisel, tema vaimse palge rikastamisel ainult siis, kui nad juhinduvad kaasaja kõige eesrindlikumast marksistlik - leninlikust maailmavaatest ja kommunistliku partei poliitikast, mis on nõukogude korra eluline alus.

Ka "Ugala" kollektiivi ülesandeks pole mitte ainult kindlustada saavutatud taset, vaid taotella oma töö ideelis - kunstilise taseme katkematut tõusu. Järjest tõsisemate ülesannete püstitamine, iga kunstniku sügav nõudlikkus enese vastu, väsimatu töö ideelis-teoreetilise teadlikkuse ja kunstimeisterlikkuse taseme tõstmisel on peamine, mis aitab saavutada eesmärki.

"Ugala" kollektiiv, keda iseloomustavad töökus ja loominguline julgus on kahtlemata selleks suuteline.

" Ugala " repertuaar 1920.a.

1. A.Kitzberg - "Punga Mart ja Uba Kaarel."
2. E.Rosenov - " Kust varjud ei kao".
3. Wolzogen - " Valge leht".
4. O.Blumenthal ja G.Kadelberg - " Hans Hädavares".
5. O.Stöklaner - " Abivaimud".
6. A.Kitzberg - " Laurits".
7. E.Särgava - "Sõnajala õis".
8. M.Michel ja E.Brisebarre - "Tiiger".
9. " Värsked kalad,kaunid kalad".
10. L.Fulda - " Kadunud paradiis".
11. F.Molnar - " Kurat".
12. L.Andrejev - " Meie elupäevad".
13. H.Heyermann - "Lootus õnnistuse päale".
14. M.Mayo - "Minu Baby".

Vabaõhuetendus :

15. O.Wilde - " Salome".

Laulumäng:

16. T.Pakkala - " Parvepoisid".

" Ugala " repertuaar 1921.a.

1. F.V.Mikkelsaar - "Laviin".
2. O.Blumenthal ja G.Kadelberg - "Langud".
3. A.N.Ostrovski - "Mets".
4. W.Somerset - Maugham - "Sôber Jack".
5. A.L'Arrouge - "Mu Leopold".
6. H.Paulton - "Niobe".
7. P.Gavault - "Väike kompvekiplika".
8. F.Molnar - "Kurat".
9. L.Andrejev - "Meie elupäevad".
10. A.Kitzberg - "Enne kukke ja koitu".
11. J.Liiv - "Obligatsioon".
12. "Maja maantee ääres".
13. A.Kitzberg - "Libahunt".
14. E.Töirikov - "Juudid".
15. Ch.Rutoff - "Kivi".

Laulumängud:

16. J.Nestroy - "Suur ônneloos nr.7359".
17. M.Canth - "Roinila talus".

" Ugala repertuaar 1922.a.

1. G.Engel - "Vete kohal".
2. "Maie mõte".
3. "Kõue kodusel koldel".
4. H.Sudermann - "Jaanituli".
5. H.H.Dewies -"Öökulli pesa".
6. J.Metua - "Jüri Rumm".
7. S.Michaelis - "Revolutsiooni pulm".
8. "Elavad surnud".
9. F.Arnold ja E.Bach. - "Hispaania kärbes".
10. L.Schmidt - "Ainult unenägu".
11. A.Schintzler - "Viimane soov".
12. M.Dreier - "Seitsmeteistkümne aastased".

Laulumängud:

13. G.Mielke - "Viinamäe Liisi".
14. E.Pohl ja H.Wilken - "Omal jalgel".

Vabaõhuetendus:

15. O.Wilde - "Salome".

" Ugala"repertuaar 1923.a.

1. A.Tammann - "Kriis".
2. K.Goetz - "Menagerie".
3. R.Tagore - "Kuninga kiri".
4. R.Tagore - "Ohver".
5. J.Metua - "Viimane päev tuleb".
6. Sofokles - H.Hoffmannsthal - "Elektra".
7. E.Särgava - "Uus minister".
8. C.Lerberghe - "Paan".
9. H.Raudsepp - "Demobiliseeritud perekonnaisa".
10. J.Kärner - "Ainus idealist".
11. Dawis ja Lp'chätz - "Magdaleena kodu kasvandikud".

Laulumängud:

12. Nelson - "Kõrgus lõbutseb",
13. T.Pakkala - "Parvepoisid".

Vabaõhuetendus:

14. Sofokles - "Kuningas Oidipus".

" Ugala " repertuaar 1924.a.

1. C.Hauptmann - "Ephraimi tütar".
2. E.Bornhöhe - "Tasuja".
3. O.Luts - "Laul õnnest".
4. Eesti oludesse kohandanud H.Raudsepp - "Mängupõrgu".
5. Muinasjutt - "Prints päikesesaarelt".
6. Fr.Schiller - "Röövlid".
7. A.H.Tammsaare- "Juudit".
8. A.Franz ja K.Bach - "Vooruslik elumees".
9. A.Kitzberg - "Tuulte pöörises".
10. G.Büchner - "Voyzeck".
11. F.Stahl - "Tilli".
12. "Kindrali herra Maks".
13. A.Kivi - "Nõmmekingsepad".
14. S.Vardi - "Dekoratsioon".

Operetid - laulumängud:

15. S.Jones - "Geiša".
16. "Leeni ehk vaeslapse jaaniöö".
17. L.Falli - "Lõbus talupoeg".
18. F.Lehar - "Eva".
19. L.Falli - "Dollariprintsess".

Noorsoolavastused:

20. "Haige kuningas".
21. "Nõiapill".

Vabaõhuetendused:

22. A.Kitzberg - "Enne kukke ja koitu".

23. A.H.Tammsaare - "Juudit".

"Ugala" repertuaar 1925.a.

1. G.Kaiser - "Gaas".
2. R.Kneiseli - "Armas onu".
3. A.P.Tšehhov - "Kosjas".
4. K.Jerome - "Võõras".
5. O.Walther - "Patuoinas".
6. O.Luts - "Pärijad".
7. J.Kunder - "Kroonu onu".
8. G.Hauptmann - "Hannele taevaminek".
9. G.Engel - "Sadamas".
10. Roda Roda ja A.Meyrinki - "Poisu".
11. "Daam lahutuspõhjusega".
12. "Onu Beckeri lugu".
13. A.Kitzberg - "Kauka jumal".
14. H.Raudsepp - "Kohtumõistja Simson".
15. O.Luts - "Paunvere".
16. M.Maeterlinck - "Ôde Beatrice".
17. "Ullike".
18. Fr.Schiller - "Wilhelm Tell".
19. "Kelle kübar see on?" - sega - eeskavaga pidu.
20. N.Jevreinov - "Lõbus surm".

21. A.Schnitzler - "Armumäng".
22. C.B.Rosseu - "Pomarius".

Operett - laulumäng:

23. J.Nestroy - "Lumpaci vagabundus"e. "Suur õnneloos".
24. H.Hirsch - "Lahkumisreis".
25. I.Kalman - "Hollandlanna".

Noorsoolavastused:

26. "Kaval Ants ja Vanapagan".
27. "Kaval Hansu vigurid Türgimaal".
28. "Kratt".("Rahaauk")
29. "Kole Kits".

Vabaõhuetendused:

30. A.H.Tammsaare- "Juudit".

"Ugala" repertuaar 1926.a.

1. G.Ge - "Trilby".
2. E.Burg - "Must kass".
3. D.Rowett - "Sõbrad".
4. K.Sternheim - "Püksid".
5. M.Aitsam - "Salmisto".
6. "Loos".
7. "Tühükiviga".
8. H.Heijermans - "Seitsmes käsk".
9. "Mängiv Eros".
10. M.Metsanurk - "Vagade elu".

11. L.Koidula - "Säärane mulk".
12. H.Lautensack - "Kirikumõisa komöödia".
13. K.Schönherr - "Naiskurat".
14. A.Kitzberg - "Libahunt".
15. H.Raudsepp - "Ameerika kristus".
16. A.Tamman - "Koidikul".
17. A.Kitzberg - "Neetud talu".
18. O.Luts - "Kapsapea".
19. L.Luntz - "Lindprii".
20. J.Moliere - "Ihnus".
21. A.Biszon - "Tundmatu naine".
22. F.Arnold ja E.Bach -"Vana Aadam".

Operetid:

23. F.Lehar - "Krahv Luxemburg".
24. O.Hall - "Geiša".
25. A.Grünwald ja L.Stein - "Meedi".
26. I.Kalman - "Hollandlanna".
27. O.Strauss - "Ringi ümber armastuse".

Noorsoolavastused:

28. A.Laabus - "Unistus".
29. O.Luts - "Nukitsamees".
30. A.Kitzberg - "Okasroosike".

Vabaõhulavastused:

31. H.Raudsepp - "Kohtumõistja Simson".
32. A.Kuprin - "Kuningas Salomon".

"Ugala" repertuaar 1927.a.

1. H.Raudsepp - "Kikerpilli linnapead".
2. V.Devere - "Navarra Henrik".
3. A.J.Kossorotov - "Armastusunelm".
4. E.Vilde - "Pisuhänd".
5. E.Särgava - "Sõnajala õis".
6. A.Dumas - "Keon".
7. R.Planquetti - "Corneville'i kellad".
8. S.Carrick - "Daam lahutuspõhjusega".
9. L.Fall - "Lõbus talupoeg".
10. E.Vilde - "Tabamatu ime".
11. Roda-Roda - " 3 minutit, 3 sekundit".
12. R.Lothar - "Narr troonil".
13. A.Bissoni ja A.Marsi - "Oh need ämmad".
14. A.Kitzberg - "Püve talus".
15. A.Faiko - "Õpetaja Bubus".

Operett:

16. F.Lehar - "Clo-Clo".
17. I.Kalman - "Sügismanöövrid".
18. "Õnnetu kosilane".
19. J.Strauss - "Nahkhiir".
20. O.Strauss - "Viimne valss".

Vabaõhuetendused:

21. L.Luntz - "Lindprii".

Noorsoolavastused:

22. F.Pocci järele A.Hindrey -"Pommi Priidu ja kuningapoeg".

"Ugala" repertuaar 1928.a.

1. G.Dregely - "Hästiõmmeldud sabakuub".
2. M.Gorki - "Põhjas".
3. A.Järvilouma - "Põhjalased".
4. E.Bornhöhe - "Villu võitlused".
5. L.Andrejev - "Too,kes saab kõrvahoope".
6. L.Lenz - "Salajane kosjasõit".
7. J.Metua - "Viimne päev tuleb".
8. H.Sturm - "Armastuse keerdkäigud".
9. H.Raudsepp - "Sinimandria".
10. F.Arnold ja E.Bach - "Hurraa,poiss|"
11. E.Knoblauch - "Faun".
12. L.Naidenov - "Vanemad ja lapsed".
13. R. de rey - "Vanaema".
14. K.Rumor - "Valge naine".
15. H.Sturm - "Armastuse ummikus".
16. H.Raudsepp - "Püha Miikaeli seljataga".

Ooper:

17. G.Verdi - "Traviata".

Operett:

18. F.Arnold ja E.Bach - "Dolly".
19. I.Kalman - "Silva".
20. "Olly - Polly".

"Ugala" repertuaar 1929.a.

1. E.Vallace - "Võlur".
2. M.Lengyel - "Antonia".
3. W.Hasenclewer - "Peenem härra".
4. Jerome K.Jerome - "Fanni ja tema teenijad".
5. K.Zeller - "Linnukaupleja".
6. O.Schwarz ja K.Matheu - "Olen sportlane".
7. M.Canth - "Roinila talus".
8. O.Luts - "Onu paremad päevad".
9. O.Luts - "Kalevi kojutulek".
10. O.Luts - "Arusaamatu lugu".
11. "Uues korteris".
12. "Külaline".
13. A.Neumann - "Patrioot".
14. Glass - "Potaŝ ja Perlmutter".
15. A.Dominik - "Varjude sümfoonia".
16. F.Arnold ja E.Bach - "Pruut".

Ooper:

17. G.Verdi - "Traviata".

Operett:

18. O.Nedbali -"Poola veri".
19. I.Kalman - "Mariza".
20. A.Kitzberg ja J.Simm - "Kosjasõit".
21. F.Lehar - "Tsareevitŝ".

Noorsoolavastused:

22. K.Schwabacher - "Vahva Peeter ja nukuprintsess".

"Ugala" repertuaar 1930.a.

1.H.Raudsepp - "Mikumärdi".

2. F.Arnold ja E.Bach - "Äpardunud pulmaöö".

3. C.Dickens - "Kilk koldel".

4. O.Blumenthal ja G.Kaldelberg - "Langud".

5. G.Goetz - "Marukoer".

6. A.Mälk - "Moodne Kain".

7. R.Bernauer ja R.Osterreich - "Raha tänaval".

8. F.Herczegi - "Gurkovitŝi 7 tütart".

9. H.Raudsepp - "Vürtspoodniku unenägu".

Operett:

10. F.Lehar - "Sinimasuur".

11. B.Granichstaedten - "Orloff".

12. L.Fall - "Lõbus talupoeg".

13. I.Kalman - "Bajadeer".

14. O.Strauss - "Valsiunelm".

Noorsoolavastused:

15. H.Vaks - "Tuutulinna moosekandid".

"Ugala" repertuaar 1931.a.

1. Agapetus - "Olen ma sattunud haaremi".
2. R.Voss - "Süüdi".
3. G.Goetz - "Tuvike pihus".
4. M.Pagnoli - "Eluaabits".
5. H.Raudsepp - "Põrunud aru õnnistus".
6. F.Langer - "Kaamel läheb läbi nõelasilma".
7. M.Metsanurk - "Mässuvaim".
8. H.Sturm ja M.Färber - "Klassitöö".

Operett:

9. E.Künnecke - "Onupoeg".
10. V.Bromme - "Ilusaim naistest".
11. P.Abraham - "Viktooria ja ta husaar".
12. A.Sepp - "Ly".

Vabaõhuetendus:

13. L.Fulda - "Eesli vari".

Noorsoolavastused:

14. A.Kitzberg - "Kaval Hans ja Vanapagan".

"Ugala" repertuaar 1932.a.

1. Agapetus - "Patuoinas".
2. L.Ganghofer ja M.Brociner -"Valeni pulm".
3. L.Fodor - "Vaene kui kirikurott".
4. M.Metsanurk - "Haljal oksal".
5. P.Šurek - "Tänavmuusikud".
6. H.Raudsepp - "Vedelvorst".
7. "Kaks argpüksi".

Operett:

8. P.Abraham -"Havai lill".
9. R.Benatzky - "Tsirkus Aimee".
10. "Naistele meeldib see".
11. I.Kalman - "Montmartre kannike".

Noorsoolavastused:

12. C.A.Görner - "Punamütsike".
13. G.Bassevitš - "Peetrikese sõit kuu peale".
14. V.Baum - "Hüpiknukkude meister".

"Ugala" repertuaar 1933.a.

1. D.Ŝtšeglov - "Armastus lumes".
2. V.Ŝkvarkin - "Võltsmängija".
3. A.Adson - "Iluduskuninganna".
4. J.M.Barrie - "Imetlusväärne Chrichton".
5. Agapetus - "Õnnelik Sakrias".
6. A.Mälk - "Vaese mehe utetall".
7. W.Hasenclewer - "Abielud sõlmitakse taevas".
8. A.Mälk - "Neitsid lampidega".
9. F.Arnold ja E.Bach - "Hooldaja".
10. G.Goetz - "Surnud tädi".

Ooper:

11. G.Puccini - "Tosca".

Operett:

12. I.Kalman - "Kuradiratsur".
13. R.Benatzky - "Kolm musketäri".
14. I.Kalman - "Tsirkusprintsess".

Noorsoolavastused:

15. A.Kitzberg - "Okasroosike".

"Ugala" repertuaar 1934.a.

1. H.Mohner - Mons - "Poliitika".
2. "Iluduskuninganna".
3. K.Rutoff - "Väimehed".
4. A.Tammann - "Vidriku parun".
5. F.Molnar - "Õnnehaldjas".
6. G.Kadelberg - "Tupe peale saan ikka mina".
7. H.Raudsepp - "Roosad prillid".
8. O.Strauss - "Revolutsiooni keerises".
9. A.Adson - "Elav kapital".
10. M.Halsberg ja O.Hesse - "Eeljuurdlus".
11. A.Kivi - "Nõmmekingsepad".
12. "Olen 26.aastane".

Operett:

13. E.Künnecke -"Õnnelikku reisi".
14. I.Kalman - "Silva".

Noorsoolavastused:

15. "Pühaöö ".

"Ugala" repertuaar 1935.a.

1. E.Vilde - "Pisuhänd".
2. M.Eisemann - "Mootorpruut".
3. M.Pagnoli - "Kauged rannad".
4. M.Pagnoli - "Fanny".
5. M.Jotun - "Mehe küljeluu".
6. A.Mälk - "Mees merelt".

Operett - laulumäng.

7. "Priidu õnnetu armastus".
8. O.Virkhaus - "Kevadtormid".
9. A.Sepp ja P.Ardna - "Igavene legend".
10. E.Vaigur - "Kraavihallid".
11. "Braavo,Peggy".
12. R.Stolz - "Suudlemata Eeva".

Noorsoolavastused:

13. T.Braks - "Saladuste saar".
14. F.Molnar - A.Särev - "Pal' tänava poisid".
15. P.Rummo - "Jõuluüllatus".

"Ugala" repertuaar 1936.a.

1. J.Teppan - "Elu teeb uperpalle".
2. O.Luts-A.Särev - "Tagahoovis".
3. O.Inding - "Inimene silla all".
4. A.Sepp - "Päikese poole".
5. R.Török ja Th.Emöd - "Tütarlaps tänaval".
6. A.Kitzberg - "Libahunt".
7. P.Weber ja A.Horss - "Talumatu tütarlaps".
8. A.Korneitšuk - "Platon Kretšet".
9. M.Triger - "Õnnelik abielu".
10. A.Mälk - "Õitsev meri".
11. B.Weiller - "Mary Dugani protsess".
12. A.Nichols - "Iiri roos".

Operett:

13. I.Kalman - "Mariza".

Noorsoolavastused:

14. "Tootsi lood".
15. H.Visnapuu -"Kuus venda".
16. P.Rummo - "Lõunatuule eksirännak".

"Ugala" repertuaar 1937.a.

1. E.Vaigur - "Trump lamooriga".
2. H.Vuolijoe - "Niskamäe naised".
3. O.Luts - "Kapsapea".
4. A.Adson - "Karu läheb meelõksu".
5. E.Tammlaan - "Valge lagendik".
6. "Rootsi tuletikk".
7. A.Kitzberg - "Tuulte pöörises".
8. M.Valtari - "Distsiplineerimata sugupõlv".
9. H.Vernon ja H.Owen - "Mister Wu".
10. J.Kihulane - "Häda õnnega".
11. L.Fodor - "Küpsustunnistus".
12. F.Deen - "Maja sadamas".
13. H.Raudsepp - "Mees trumpidega".

"Ugala" repertuaar 1938.a.

1. A.H.Tammsaare - "Andres ja Pearu".
2. V.Verner - "Inimesed ajujäägl".
3. Agapetus - "Patuoinas".
4. R.Raunik - "Tuled karidel".
5. H.Vuolijoe - "Juuraku Hulda".
6. E.Vilde - "Side".
7. L.Verneuil ja G.Berrie - "Maksumaksjate kool".
8. M.Mohr -"Improvisatsioonid juunis".

9. P.Vegner - "Tütarlaps Irene".
10. O.Scheinflug - "Aknake".
11. L.Fall - "Mairoosid".
12. "Soovisõrmus".

"Ugala" repertuaar 1939.a.

1. H.Vuolijoe - "Justiina".
2. W.Shakespeare'i - "Othello".
3. V.Katajev - "Ringi kvadratuur".
4. M.Sieverts - "Mülkasoo".
5. H.Vuolijoe - "Niskamäe leib".
6. M.Pagnoli - "Cesar".
7. H.Raudsepp - "Siinai tähistel".
8. L.Zilahy - "Päike paistab".
9. M.Glass - "Potaš ja Perlmutter".
10. A.Jakobson - "Viirastused".
11. O'Neill - "Anna Christie".
12. L.Fodor - "Ei kunagi,kuid siiski".
13. H.Maran - "Muistne kuld".

"Ugala" repertuaar 1940.a.

1. A.Järvilouma - "Põhjalased".
2. A.Kivikas - "Nimed marmortahvlil".
3. A.Sepp - "Roheline tolm ".
4. H.Vuolijoe - "Vastumürk".

5. J.Parijõgi - "Teraspoiss".
6. "Väike lord Fauntleroy".

"Ugala" repertuaar 1940/41.a.

1. A.H.Tammsaare - "Põrgupõhja uus Vanapagan".
2. A.Kitzberg - "Tuulte pöörises".
3. M.Triger - "Õnnelik abielu".
4. A.Arbuzov - "Tanja".
5. D.Furmanov -S.Lunin -"Tšapajev".
6. E.Tammlaan - "Raudne kodu".
7. A.Birabeau - "Minu poeg minister".
8. A.Kitzberg - "Päve talus".
9. "Ehk oli ta luuletaja?"
10. A.Faiko - "Kontsert".
11. E.Vilde - "Pisuhänd".
12. L.Rahmanov - "Rahutu vanadus".
13. M.Svetlov - "Muinasjutt".
14. E.Bornhöhe - "Tasuja".

"Ugala" repertuaar 1941.a.

1. R.Bernauer ja R.Oesterreich - "Raha tänaval".
2. "Keskööst koiduni".
3. O.Scheinflug - "Aknake".

"Ugala" repertuaar 1942.a.

1. Agapetus - "Olen ma sattunud haaremi".
2. A.Rutoff - "Väimehed".
3. A.Hopwood - "Eeskujulik abielumees".
4. A.H.Tammsaare -"Kõrboja peremees".
5. J.Huth - "Neli selli".
6. A.H.Tammsaare - "Elu ja armastus".
7. A.Mälk - "Lõunatuul".

"Ugala" repertuaar 1943.a.

1. A.Mälk - "Ellen Paas".
2. H.Raudsepp - "Lipud tormis".
3. H.Raudsepp - "Vedelvorst".
4. H.Raudsepp - "Sündmused agulis".
5. F.Lützkendorf - "Armastuskirjad".
6. A.Mälk - "Vaese mehe utetall".
7. A.Mälk - "Taeva palge all".
8. A.Sepp - "Väike rumal süda".
9. P.Helvig -"Mesinädalad".
10. A.H.Tammsaare - "Karin ja Indrek".
11. G.Meinecke -"Kas mehed võivad olla truud?"
12. A.Peters - "Armastus esimesest pilgust".

"Ugala" repertuaar 1944.a.

1. E.Leino - "Simo Hurt".
2. O.Luts - "Äripäev".
3. M.Hennequine ja R.Coolus - "Ei või olla".

"Ugala" lavastused ja arvulised näitajad 1944.a.

Jrk. nr.	Autor	Teos	Etenduste arv	Külastatavus	Keskmine külastat.
1.	A.H.Tammsaare	"Karin ja Indrek"	2	484	242
2.	H.Anto	"Merepojad"	9	2091	232
3.	O.Luts - A.Särev	"Suvi"	9	2879	319
4.	M.Sieverts	"Mülkasoo"	20	4207	210
		Kokku:	40	9661	241

"Ugala" lavastused ja arvulised näitajad 1945.a.

Jrk. nr.	Autor	Teos	Etenduste arv	Külastatavus	Keskmine külastat.
	Eelmise aasta lavastused:				
1.	O.Luts - A.Särev	"Suvi"	7	2435	347
2.	M.Sieverts	"Mülkasoo"	18	3793	210
3.					
	Uuslavastused:				
1.	A.Kitzberg	"Enne kukke ja koitu"	7	1521	217
2.	A.Korneitšuk	"Platon Kretšet"	23	5322	231
3.	A.Tšehhov	"Kosjas" ; "Karu"	9	1724	191
4.	Švarts	"Lumekuninganna"	11	2505	227
5.	M.Pagnol	"Eluaabits"	19	4007	210
6.	C.Goldoni	"Mirandolina"	26	6002	230
7.	L.Koidula	"Säärane mulk"	6	938	156
8.	B.Gorbatov	"Isade noorus"	5	1490	298
9.	L.Hellmann	"Villa Farelli"	1	262	262
		Kokku:	132	29.999	227

"Ugala" lavastused ja arvulised näitajad 1946.a.

Jrk. nr.	Autor	Teos	Etenduste arv	Külastatavus	Keskmine külastat.
	Eelmise aasta lavastused:				
1.	L.Hellmann	"Villa Farelli"	49	10.776	219
2.	B.Gorbatov	"Isade noorus"	2	109	54
3.	L.Koidula	"Säärane mulk"	12	2188	182
4.	C.Goldoni	"Mirandolina"	2	224	112
	Uuslavastused:				
1.	A.Ostrovski	"Süüta süüdlased"	13	2.683	206
2.	K.Simonov	"Nii see tuleb"	10	1.796	179
3.	A.Kronin	"Jupiter naerab"	31	6.913	223
4.	A.Kitzberg	"Enne kukke ja koitu" (vabaõhu)	1	3.306	3.306
5.	J.Teder	"Mereingel"	3	745	248
6.	H.Raudsepp	"Tagatipu Tiisenoosen"	42	8.012	190
7.	A.Liives	"Uus elu"	18	2.676	148
8.	A.Ostrovski	"Tulus amet"	1	197	197
		Kokku:	184	39.625	215

"Ugala" lavastused ja arvulised näitajad 1947.a.

Jrk. nr.	Autor	Teos	Etenduste arv	Külastatavus	Keskmine külastat.
	Eelmise aasta lavastused:				
1.	H.Raudsepp	"Tagatipu Tiisenoosen"	5	935	187
2.	A.Ostrovski	"Tulus amet"	61	10343	169
3.	T.Gabbe	"Kristallkingake"	64	12.644	197
	Uuslavastused:				
1.	A.Jakobson	"Elu tsitadellis"	15	3.057	203
2.	K.Simonov	"Vene küsimus"	14	2.731	195
3.	A.Uspenski	"Meie päevil"	16	2.980	186
4.	W.Shakespeare	"Windsori lõbusad naised"(vabaõhu)	9	5.371	596
5.	B.Lavrenjov	"Murrang"	6	1.264	210
6.	J.Nazarov	"Noorem õde"	2	202	101
7.	Lastehommikud		7	1.380	197
		Kokku:	199	40.907	205

"Ugala" lavastsed ja arvulised näitajad 1948.a.

Jrk. nr.	Autor	Teos	Etenduste arv	Külastatavus	Keskmine külastat.
	Eelmise aasta lavastused:				
1.	B.Lavrenjov	"Murrang"	3	666	222
2.	J.Nazarov	"Noorem õde"	15	1.912	127
3.	K.Simonov	"Vene küsimus"	2	229	114
4.	L.Koidula	"Säärane mulk"	23	2.758	119
5.	A.Uspenski	"Meie päevil"	34	3.565	104
	Uuslavastused:				
1.	L.Rahmanov	"Rahutu vanadus"	9	1.470	163
2.	I.Kalman	"Mariza"	30	5.118	170
3.	A.Tŝehhov	"Kosjas";"Juubel"	43	4.128	96
4.	E.Vilde - E.Toona	"Kui Anija mehed Tallinnas käisid" (vabaõhu)	4	5.983	1495
5.	J.Petrov	"Rahusaar"	11	1.333	121
6.	V.Dõhhovitŝnõi	"Inimene teisest maailmast"	18	1.890	105
7.	A.Jakobson	"Võitlus rindejooneta"	4	859	214

1	2	3	4	5	6
	Nukulavastused:				
1.	E.Toona	"Sipelgas ja rohutirts"	47	8.018	170
2.	L.Martin	"Aastaajad"	15	2.281	152
3.	S.Preobraženski	"Tädi Liisi muinasjutud"	57	6.930	121
4.	M.Šurinova	"Külmataat"	75	8.141	108
5.	M. ja V.Schwemberger	"Kolm põrsakest"	2	265	132
	Sega - eeskavaga õhtu		1	253	253
		Kokku:	393	55.799	141

"Ugala" lavastused ja arvulised näitajad 1949.a.

Jrk. nr.	Autor	Teos	Etenduste arv	Külastatavus	Keskmine külastat.
	Eelmise aasta lavastused:				
1.	A.Uspenski	"Meie päevil"	2	192	96
2.	V.Dõhhovitŝnõi	"Inimene teisest maailmast"	80	6.251	78
3.	I.Petrov	"Rahusaar"	1	129	129
4.	A.Ostrovski	"Tulus amet"	4	360	90
5.	I.Nazarov	"Noorem õde"	18	1.869	103
6.	M.Ŝurinova	"Külmataat"	33	3.637	111
7.	E.Toona	"Sipelgas ja rohutirts"	1	18	18
8.	M.ja V.Schwemberger	"Kolm põrsakest"	253	27.188	107
	Uuslavastused:				
1.	A.Ostrovski	"Mets"	14	3.042	217
2.	Scribe	"Karjeristid"	9	1.029	114
3.	O.Goldes	"Teised inimesed"	63	4.756	75
4.	A.Arbuzov	"Kuus armastatut"	60	5.810	96
5.	E.Bornhöhe	"Villu võitlused" (vabaõhu)	5	8.148	1.629
6.	A.Sofronov	"Moskva iseloom"	5	624	125

1	2	3	4	5	6
7.	A.Ostrovski	"Südta südälased"	11	1.229	111
8.	I.Turgenev	"Isad ja lapsed"	1	42	42
9.	H.Raudsepp	"Tagatipu Tiisenoosen"	22	1.860	84
	Nukulavastused:				
1.	E.Toona	"Sipelgas ja rohutirts"II	6	1.085	180
2.	Suptel	"Maieke,perenaiseke"	98	8.334	85
3.	L.Tui	"Haldjas Kastetilk"	77	7.347	95
4.	G.Vladõtŝina	"Talumatu elevandipoeg"	1	122	122
		Kontserte	3	652	217
		Kokku:	767	83.724	109

"Ugala" lavastused ja arvulised näitajad 1950.a.

Jrk. nr.	Autor	Teos	Etenduste arv	Külastatavus	Keskmine külastat.
	Eelmise aasta lavastused:				
1.	A.Arbuzov	"Kuus armastatut"	59	5.078	86
2.	A.Sofronov	"Moskva iseloom"	1	154	154
3.	V.Dõhhovitšnõi	"Inimene teisest maailmast"	46	3.591	78
4.	I.Turgenev	"Isad ja lapsed"	5	780	156
5.	A.Ostrovski	"Mets"	4	368	92
6.	A.Ostrovski	"Süüta süüdlased"	5	383	76
7.	M.Šurinova	"Külmataat"	38	3.575	94
8.	M.ja V.Schwemberger	"Kolm põrsakest"	1	58	58
9.	G.Vladõtšina	"Talumatu elevandipoeg"	3	215	71
10.	L.Tui	"Haldjas Kastetilk"	32	2.573	80
11.	Suptel	"Maieke,perenaiseke"	58	7.255	125
	Uuslavastused:				
1.	V.Sobko	"Teise rinde taga"	16	2.205	137
2.	A.Ostrovski	"Tõde on hea,kuid õnn on parem"	59	5.331	90

1	2	3	4	5	6
3.	J.Teder - A.Sats	"Tasumisäike"(vabaõhu)	5	6.445	1.289
4.	M.Levitin	"Terav sulg"	46	2.928	63
5.	J.Jaluner	"Meeldivad mured"	51	4.677	90
6.	C.Goldoni	"Lõbus juhtum"	16	1.604	100
7.	T.Gabbe	"Kristallkingake"	2	400	200
8.	A.Jakobson	"Meie elu"	5	971	195
	Nukulavastused:				
1.	H.Medvedkina	"Kitsetalled ja hall hunt"	110	11.451	104
		Kontserte	2	757	378
		Kokku:	564	60.799	107

"Ugala" lavastused ja arvulised näitajad 1951.a.

Jrk. nr.	Autor	Teos	Etenduste arv	Külastatavus	Keskmine külastat.
	Eelmise aasta lavastused:				
1.	V.Sobko	"Teise rinde taga"	37	3.184	86
2.	T.Gabbe	"Kristallkingake"	94	20.338	216
3.	J.Jaluner	"Meeldivad mured"	5	477	95
4.	M.Ŝurinova	"Külmataat"	11	1.986	180
5.	H.Medvedkina	"Kitsetalled ja hall hunt"	1	83	83
6.	C.Goldoni	"Lõbus juhtum"	62	8.686	140
	Uuslavastused:				
1.	P.Pavlenko	"Õnn"	5	1.318	263
2.	E.Särgava - A.Mering	"Rahvavalgustaja"	27	5.610	207
3.	I.Krõlov	"Moeäri"	41	4.610	112
4.	E.Zalite	"Sõna on naistel"	12	1.380	114
5.	E.Bornhöhe	"Villu võitlused"	12	16.077	1339
	Nukulavastused:				
1.	S.Marŝak	"Kassi maja"	4	996	249
2.	G.Matvejev	"Võlukaloss"	64	8.938	139

1	2	3	4	5	6
3.	G.Švarts	"Punamütsike"	34	5.022	147
4.	J.Kangilaski	"Hunt ja rebane"	14	2.001	143
		Kontserte	2	792	396
		Kokku:	425	81.498	191

"Ugala" lavastused ja arvulised näitajad 1952.a.

Jrk. nr.	Autor	Teos	Etenduste arv	Külastatavus	Keskmine külastat.
	Eelmise aasta lavastused:				
1.	V.Sobko	"Teise rinde taga"	3	297	99
2.	E.Zalite	"Sõna on naistel"	80	8.349	104
3.	I.Krõlov	"Moeäri"	4	386	96
4.	T.Gabbe	"Kristallkingake"	2	399	199
5.	G.Matvejev	"Võlukaloss"	4	713	178
6.	G.Švarts	"Punamütsike"	25	2.903	116
7.	J.Kangilaski	"Hunt ja rebane"	60	9.248	154
	Uuslavastused:				
1.	G.Muhtarov	"Allani perekond"	14	1.931	137
2.	I.Moliere	"Ebahaige"	69	10.039	145
3.	E.Grin	"Tuul lõunast"	5	966	193
4.	A.Hint	"Tuuline rand"(vabaõhu)	7	14.378	2.054
5.	H.Fast	" 30 hõbeseeklit"	36	3.550	98
6.	I.Franko	"Varastatud õnn"	48	7.107	148
7.	I.Turgenev	"Aadlipesa"	18	3.560	197
8.	K.Finn	"Kolm sõpra"	13	2.102	161
		Kontserte	3	1.000	333
		Kokku:	391	66.928	171

"Ugala" lavastused ja arvulised näitajad 1953.a.

Jrk. nr.	Autor	Teos	Etenduste arv	Külastatavus	Keskmine külastat.
	Eelmise aasta lavastused:				
1.	K.Finn	"Kolm sõpra"	15	2.037	135
2.	I.Franko	"Varastatud õnn"	28	3.499	124
3.	I.Turgenev	"Aadlipesa"	14	2.822	201
	Uuslavastused:				
1.	L.Koidula	"Ojamölder ja tema minia"	126	25.002	198
2.	D.Devjatov	"Luigejärvel"	34	4.611	135
3.	A.Jakobson	"Kaitseingel Nebraskast"	4	713	178
4.	A.Ostrovski	"Algul mitte krossigi"	76	11.002	144
5.	I.Uspenskaja -L.Ôšanin	"Isiklik asi"	24	3.343	139
6.	E.Vilde	"Vigased pruudid"	25	5.493	219
7.	D.Ŝtŝeglov	"Pime mets"	6	780	130
8.	I.Moliere	"Ebahaige"	4	474	118
9.		Kontserte	6	1.545	257
		Kokku:	362	61.321	169

"Ugala" lavastused ja arvulised näitajad 1954.a.

Jrk. nr.	Autor	Teos	Etenduste arv	Külastatavus	Keskmine külastat.
	Eelmise aasta lavastused:				
1.	I.Uspenskaja -L.Ôšanin	"Isiklik asi"	1	167	167
2.	I.Moliere	"Ebahaige"	8	993	124
3.	E.Vilde	"Vigased pruudid"	116	28.958	249
4.	A.Ostrovski	"Algul mitte krossigi"	2	286	143
5.	D.Ŝtšeglov	"Pime mets"	4	528	132
	Uuslavastused:				
1.	N.Hikmet	"Legend armastusest"	121	23.644	195
2.	J.Liiv	"Vari"	12	3.559	296
3.	V.Dôhhovitšnõi M.Slobôdskoi	"Kus on see tänav"	31	7.324	236
4.	I.Franko	"Vastastatud õnn"	1	423	423
5.	A.Liives	"Mäng armastusega"	25	5.956	238
6.	G.Lessing	"Emilia Galotti"	18	3.094	171
7.	M.Metsanurk	"Haljal oksal"	1	104	104
8.	K.Simonov	"Ühe armastuse lugu"	1	64	64
		Kontsert	1	333	333
		Kokku:	342	75.433	220

Kasutatud kirjanduse nimestik.

I Marksismi - leninismi klassikud ja NLKP dokumendid.

1. V.I.Lenin, Teosed 29, Tln.,1954.
2. ÜK(b)P Keskkomitee otsus 26.aug.1946.a. Draamateatrite repertuaarist ja selle parandamise abinõudest.

II Kirjandus.

1. Eesti Kultuurkapitali aruanded, 1925 - 1935.a.
2. Eesti kutselised teatrid oma tõõst 1936/37.a. hooajal, "Teater" 1937.
3. Eesti NSV teatrite arutluskoosolekuilt repertuaari ja selle parandamise abinõude kohta, "Sirp ja Vasar" 1946, nr.38.

4. Eesti teater arvudes 1938/1939.a. hooajal,"Teater" 1939.

5. Eesti teater arvudes 1939/1940.a. hooajal,"Teater" 1940.

6. Hameri,A. Juhan Liivi "Vari" "Ugala" laval, "Edasi" 1954, nr.84.

7. Kakskümmend aastat Eesti iseseisvusaegset teatrit, Tln.,1938.

8. Kivirähk,A. Teatriselts "Ugala" tegevusest 1920-1935.a.,"Teater" 1935.

9. Kulap,S. "Ugala" rõõmustavad edusammud, "Rahva Hääl" 1947, nr.165.

10. Kümme aastat näitekunsti, "Sakala" 1930,nr.2.

11. Kütt,L. "Ebahaige" Viljandi teatri "Ugala" ettekandes, "Edasi" 1952, nr.88.

12. Levin,S. Lessingist mööda, "Õhtuleht" 1955, nr.27.

13. Lumet,H. "Rahvavalgustaja", "Rahva Hääl 1951, nr.145.

14. Markovitŝ,I. Liives,A. Märkmeid J.Liivi "Varjust" ja selle lavastusest, "Õhtuleht" 1954, nr.122.

15. Mering,A. Mõtteid "Ugala" 15.a juubeli puhul, "Teater" 1935, nr.1.

16. Mering,A. Veel mõni sõna teatrist, "Sakala" 1935, nr.129.

17. "Ojamõldri ja tema minia" dramatiseeringu arutelu, "Sirp ja Vasar" 1953,nr.21.

18. Poots,U. Klassikute moonutamise vastu, "Edasi" 1954, nr.69.

19. Põldroos,P. Noorus teatris ja teatri noorus,"Eesti Nõukogude Teater",almanahh I,Tln.,1954.

20. Põlla,O. "Ugala" teatri külalisetendusi, "Sirp ja Vasar" 1950, nr.7.

21.Rummo,P. "Ugala" juubeliks, "Sakala" 1945, nr.7.

22. Sarap,J. Teatri "Ugala" viimaseid lavastusi, "Sakala" 1948, nr.8.

23. Selg,J. "Kuus armastatut", "Sakala" 1949, nr.55.

24. Selg,J. Viljandi teater "Ugala" 1950.a., "Sirp ja Vasar" 1951, nr.1.

25. Sepp,A. Jooni "Ugala" kunstilistest tõekspidamistest, "Teater" 1935, nr.1.

26. Sepp,A. Vastastikused nõudmised| "Ugala" teater hooaeg 1935/36.a.

27. Särev,A. "Ugala" teatri külalisetendused, "Õhtuleht" 1952, nr.38.

28. Teatrite töömailt - "Ugala", "Teater" 1937.

29. Teder,J. "Ugala" tänapäeval, "Sakala" 1945, nr.7.

30. Tinn,E. "Ugala" uue aegjärgu lävel, "Sakala" 1940,nr.87.

31. Tugolessov,G. Vene klassikat "Ugala" teatrilt, "Õhtuleht" 1947, nr.154.

32. "Ugala" pidas pääkoosolekut, "Sakala" 1934,nr.96.

33. "Ugala" tagasihoidlik juubel, "Sakala" 1940, nr.2.

34. Uibo,K. "Legend armastusest", "Noorte Hääl" 1954, nr.50.

III Arhiivmaterjalid.

1. Eesti NSV Oktoobrirevolutsiooni ja Sotsialistliku Ülesehituse Riiklik Keskarhiiv = ENSV ORKA.

Fond 1108, nim. 5, s.-ü. 368.
Fond 1108, nim. 5, s.-ü. 861.
Fond 1108, nim. 5, s.-ü. 702.
Fond R - 1205, nim. 1, s.-ü. 470.

2. Eesti NSV Teatri -ja Muusikamuuseum.

a) ENSV Teatrid 1940 - 1956.a. statistika.
b) "Ugala" repertuaar 1920 - 1944.a.

3. "Ugala" arhiiv.

Aruanded 1947 - 1955.a.

4. Viljandi Koduloomuuseumi kogud.

a) Teater - Kunstühing "Ugala" protokolliraamat 1920 - 1923.a.
b) "Ugala" liigete nimestik 1923 - 1930.a.

IV Suulised andmed.

1. Ader,K. - vestlus
2. Altleis,J. - vestlus
3. Kukk,A. - vestlus
4. Sats,A. - vestlus

S i s u k o r d

Sissejuhatus lk. 1

I Viljandi teater "Ugala" 1920 - 1944.a. lk. 8

II "Ugala" tegevuse peamised suunad sõja-järgsel perioodil. lk.28

III "Ugala" loomingulisi saavutusi ja puudujääke aastail 1944 - 1954. lk.52

IV Kaader ja selle kasvatamine. lk.78

Lõppsõna lk.88

Lisad:

1. "Ugala" repertuaar 1920 - 1944.a. lk.91

2. "Ugala" lavastused ja arvulised näitajad 1944 - 1954.a. lk.114

Kasutatud kirjanduse nimestik lk.129